

Kvartalsrapport

KLP KONSERN
2. KVARTAL 2019

Innhold

KLP KONSERN

RAPPORT ANDRE KVARTAL 2019	4
RESULTAT	9
BALANSE	10
EGENKAPITALOPPSTILLING	11
KONTANTSTRØMOPPSTILLING	12
NOTER TIL REGNSKAPET	13
— Note 1 Regnskapsprinsipper og -estimer	13
— Note 2 Segmentinformasjon	14
— Note 3 Premieinntekter for egen regning	18
— Note 4 Andre inntekter	18
— Note 5 Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån	18
— Note 6 Driftskostnader	19
— Note 7 Andre kostnader	19
— Note 8 Investerings eiendom	19
— Note 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser	20
— Note 10 Innlån	25
— Note 11 Virkelig verdi hierarki	27
— Note 12 Likviditetsrisiko	31
— Note 13 Renterisiko	33
— Note 14 Kredittrisiko	36
— Note 15 Forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring	40
— Note 16 Annen kortsiktig gjeld	40
— Note 17 Kapitalkrav	41
— Note 18 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør	42
— Nøkkeltall - akkumulert	44

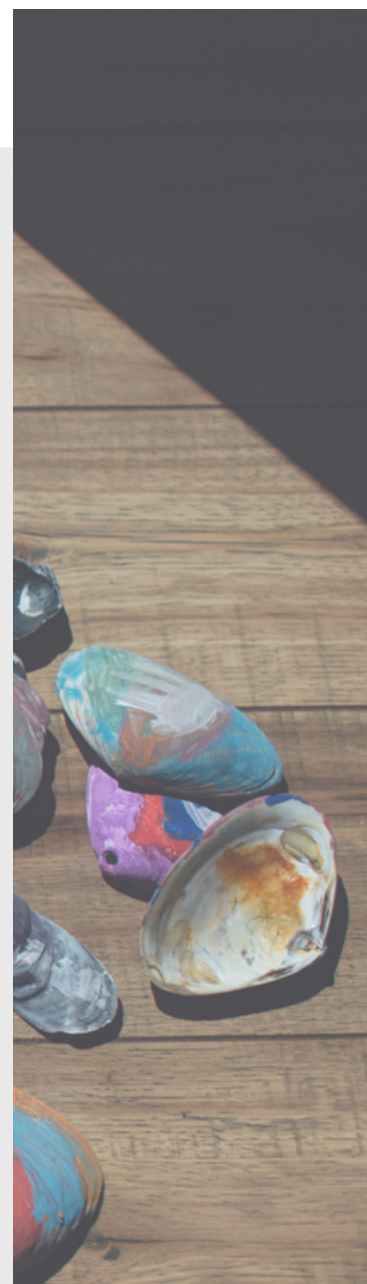
Innhold

BÆREKRAFTSREGNSKAP

BÆREKRAFTSREGNSKAP	47
NOTER TIL BÆREKRAFTSREGNSKAPET	50

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

KVARTALSREGNSKAP	54
RESULTATREGNSKAP	55
BALANSE	56
EGENKAPITALOPPSTILLING	58
KONTANTSTRØMOPPSTILLING	60
NOTER TIL REGNSKAPET	61
— Note 1 Regnskapsprinsipper og -estimater	61
— Note 2 Verdiendring eiendomsinvesteringer	62
— Note 3 Premieinntekter for egen regning	62
— Note 4 Erstatninger	62
— Note 5 Forsikringsrelaterte driftskostnader	62
— Note 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser	63
— Note 7 Virkelig verdi hierarki	69
— Note 8 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør	77
— Note 9 Forpliktelser	79
— Note 10 Kapitalkrav	80
— Note 11 Leieavtaler	81

Rapport andre kvartal 2019

SOLID RESULTAT I FØRSTE HALVÅR 2019

- KLP leverer et avkastningsresultat på 4,3 milliarder kroner etter første halvår 2019
- Bokført avkastning ble i første halvår 2,0 prosent, mens verdijustert resultat endte på 4,8 prosent
- Finanstilsynet har gitt KLP fornyet godkjenning av supplerende kapital

KLP – ET KUNDEIET KONSERN

KLP-konsernet består av følgende foretak: Kommunal Landspensjonskasse (KLP) og datterforetakene KLP Banken, KLP Skadeforsikring, KLP Kapitalforvaltning, KLP Bedriftspensjon, KLP Forsikringservice og KLP Eiendom.

Konsernet hadde ved utgangen av andre kvartal 2019 en forvaltningskapital på 736,9 milliarder kroner, en økning på 61,3 milliarder kroner siden årsskiftet.

Konsernets totalresultat er på 429 millioner kroner (226)¹ i andre kvartal og 1,0 milliarder kroner (0,8) hittil i år.

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringselskap
Pensjonsordninger innenfor offentlig sektor tilbys og administreres av konsernets morselskap Kommunal Landspensjonskasse. Av KLPs forvaltningskapital på 594,6 milliarder kroner, er 542,6 knyttet til forsikringsforpliktelser i offentlig tjenestepensjon.

RESULTAT ANDRE KVARTAL 2019

Avkastningsresultat

KLP har oppnådd et avkastningsresultat, avkastning ut over det foretaket har garantert til sine kunder, på 4,3 milliarder kroner (5,0) hittil i år. Verdijustert resultat på kollektivporteføljen ble 1,6 prosent, mens bokført avkastning ble 1,0 prosent i andre kvartal og henholdsvis 4,8 prosent og 2,0 prosent hittil i år.

Risikoresultat

Risikohendelsene i bestanden er innenfor forventninger gjennom kvartalet og resultatet utgjorde 329 millioner kroner i kvartalet og 536 (393) millioner kroner hittil i år. Det legges opp til at halvparten av risikoresultatet avsettes til risiko-utjevningfond, og resten tilbakeføres til kundenes premiefond.

Administrasjonsresultat

Foretakets administrasjonsresultat viser et overskudd på 80 millioner kroner (22) hittil i år. Forsikringsrelaterte driftskostnader utgjør 556 millioner kroner (545) hittil i år.

Samlet resultat

Samlet overskudd til foretaket er 1,0 milliard kroner (0,9) hittil i år. Kunderesultatet er 4,5 milliarder kroner (5,2) hittil i år.

MILLIONER KRONER	Kunder	Selskap	Sum
Avkastningsresultat	4 243	96	4 338
Risikoresultat	268	268	536
Rentegarantipremie		235	235
Administrasjonsresultat		80	80
Netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen og andre inntekter/kostnader i ikke-teknisk regnskap		778	778
Skatt		-367	-367
Andre resultatelementer		-45	-45
Resultat etter 2. kvartal 2019	4 510	1 045	5 555
Resultat etter 2. kvartal 2018	5 151	922	6 073

Finansiell soliditet og kapitalforhold

Forvaltningskapitalen i KLP har vokst med 35,9 milliarder kroner hittil i 2019 og utgjør 594,6 milliarder kroner. Premiereserven økte i samme periode med 15,8 milliarder kroner til 448,9 milliarder kroner.

Kursreguleringsfondet har hittil i år økt med 14,7 milliarder kroner til 48,1 milliarder kroner.

Uten bruk av overgangsregler er foretakets solvenskapitaldekning (SCR) på 264 prosent. Ved å hensynte overgangsordningen for tekniske avsetninger blir kapitaldekningen 349 prosent. KLP har et mål om at kapitaldekningen skal ligge over 150 prosent uten bruk av overgangsregler. Soliditeten ligger godt over dette målet og bekrefter foretakets sterke soliditet.

Finanstilsynet har fornyet godkjenningen av KLPs vedtektsfestede etterinnkallingsrett som supplerende kapital under Solvens II med et beløp tilsvarende 2,5 prosent av premiereserven. Dette utgjør 11,2 milliarder kroner ved utgangen av andre kvartal. Godkjenningen gjelder til utgangen av 2023.

¹ Tall i parentes angir verdi for tilsvarende periode i 2018

Nøkkeltall

PROSENT	Per 30.06.2019	Per 30.06.2018
Bokført avkastning *	2,0	2,3
Verdijustert avkastning *	4,8	1,3
Verdijustert inkl. merverdier i hold-til-forfall og utlån *	5,4	0,7
Kapitaldekning Solvens II	264	253
Kapitaldekning Solvens II med overgangsregler	349	321

* Avkastningstallene gjelder kollektivporteføljen

Premieinntekter

Premieinntektene eksklusive mottatt premiereserve ved tilflytting, utgjør 21,8 milliarder kroner (22,0) ved utgangen av kvartalet.

Erstatninger

Utbetalte pensjoner og andre erstatninger, eksklusive avgitt premiereserve ved fraflytting, er økt med 8,5 prosent siste tolv månedene og utgjorde 9,7 milliarder kroner (9,0) per 30.06.

FORVALTNING AV KOLLEKTIVPORTEFØLJEN

Eiendelene i kollektivporteføljen utgjorde 541,8 milliarder kroner (503,0) og var investert som vist nedenfor:

EIEDELER	Per 30.06.2019		Per 30.06.2018	
	Andel	Avkastning	Andel	Avkastning
Alle tall i prosent				
Aksjer	24,0 %	11,5 %	22,7 %	1,1 %
Omløpsobligasjoner	18,1 %	5,8 %	18,5 %	-1,2 %
Anleggs-/HTF-obligasjoner	28,3 %	1,8 %	27,6 %	1,8 %
Utlån	12,3 %	1,2 %	11,5 %	1,1 %
Eiendom	12,3 %	3,2 %	13,0 %	4,3 %
Andre finansielle eiendeler	5,1 %	1,0 %	6,7 %	0,7 %

Aksjer

Samlet eksponering i aksjer og alternative investeringer, inkludert aksjederivater, var 24,0 prosent ved utgangen av andre kvartal. Samlet avkastning for aksjer og alternative investeringer ble 2,0 prosent i andre kvartal og 11,5 prosent i første halvår. KLPs globale aksjer fikk en avkastning på 14,2 prosent i første halvår, mens den norske aksjeforføljen hadde en avkastning på 7,6 prosent siste halvår.

Omløpsobligasjoner og pengemarked

Omløpsobligasjoner utgjorde 18,1 prosent, mens pengemarkedsinstrumenter utgjorde 5,1 prosent av eiendelene i kol-

lektivporteføljen per 30.06. Som i første kvartal, falt norske, europeiske og amerikanske tiårs statsrenter også gjennom andre kvartal og bidro til at avkastningen ble omtrent som i foregående kvartal. KLPs globale statsobligasjonsindeks oppnådde en valutasikret avkastning på 2,4 prosent i kvartalet, mens avkastningen på den norske statsobligasjonsindeksen var 0,9 prosent. De globale kredittmarginene falt noe gjennom kvartalet og bidro til at KLPs globale kredittobligasjonsindeks fikk en avkastning på 3,3 prosent i andre kvartal, og 7,4 prosent i første halvår.

Samlet oppnådde omløpsobligasjoner en avkastning på 2,8 prosent i andre kvartal, og 5,8 prosent i første halvår. Pengemarkedsavkastningen var 0,5 prosent i kvartalet og 1,0 prosent i første halvår.

Anleggsobligasjoner

Investering i obligasjoner som holdes til forfall utgjorde 28,3 prosent av kollektivporteføljen ved kvartalslutt. Ikke regnskapsførte merverdier i kollektivporteføljen utgjorde 7,5 milliarder kroner per 30.06. Porteføljen er godt diversifisert, og består av papirer utstedt av låntakere med høy kredittverdighet. Avkastningen målt til amortisert kost var 0,9 prosent i andre kvartal og 1,8 prosent i første halvår.

Eiendom

Eiendomsinvesteringer, inkludert norske og internasjonale eiendomsfond, utgjorde 12,3 prosent av kollektivporteføljen. Eiendomsverdiene i kollektivporteføljen er skrevet opp med 647 millioner kroner i andre kvartal etter valutasikring på utenlandske eiendommer. Kollektivporteføljens eiendomsinvesteringer oppnådde en avkastning på 3,2 prosent i første halvår.

Utlån

Utlån i kollektivporteføljen utgjør 65,7 milliarder kroner. Dette er fordelt med 62,7 milliarder kroner i utlån til offentlig sektor og 2,9 milliarder kroner i pantsikrede boliglån. Utlånsporteføljen er kjennetegnet av høy kvalitet, uten tap på kommunelån og meget beskjedne avsetninger til tap på boliglån. Ikke-regnskapsførte merverdier i utlånsporteføljen (fastrentelån) utgjorde 490 millioner kroner per 30.06. Avkastning for første halvår var 1,2 prosent.

Avkastning på selskapsporteføljen

Selskapsporteføljen omfatter plassering av egenkapital og ansvarlige lån/fondsobligasjoner.

Selskapsporteføljen forvaltes med en langsiktig investeringshorisont med moderat risiko, og med en målsetting om stabil avkastning. Investeringene i selskapsporteføljen oppnådde en avkastning på 2,6 prosent i første halvår, hvorav 1,3 prosent var i andre kvartal.

Markedsforhold pensjon

KLP har en stabil underliggende vekst i premiereserven. Den pågående kommune- og regionreformen antas kun å ha en moderat effekt på KLPs kundemasse. I dag forventer foretaket en tilflytting på ca. 2,7 milliarder kroner og en fraflytting på ca. 5,7 milliarder kroner i 2020.

I mars 2018 ble det inngått en avtale mellom Arbeids- og sosialdepartementet (ASD), LO, Unio, YS, Akademikerne, KS og Spekter om tjenestepensjon for ansatte i offentlig sektor. Det er enighet om at alderspensjon utformes som en påslagsordning. I april 2019 kom stortingsproposisjon Prop 87L om Endringer i lov om Statens pensjonskasse, samordningsloven og enkelte andre lover (ny tjenestepensjon for ansatte i offentlig sektor). Proposisjonen bygger på avtalen mellom ASD og partene nevnt over, samt senere avtaler og høring. Proposisjonen ble behandlet og sanksjonert i lov Stortinget i juni. Endringene i pensjonsordningen for offentlig ansatte vil innføres fra og med 01.01.2020.

DATTERFORETAKENES FORRETNINGSOMRÅDER

Privat tjenestepensjon

Konsernets salg og betjening av privat tjenestepensjon skjer i datterforetaket KLP Bedriftspensjon.

KLP Bedriftspensjon har 6,5 milliarder kroner i forvaltningskapital per 30.06. Dette er en økning på 909 millioner kroner siden 31.12.2018. Økningen er i hovedsak knyttet til tilflytting av pensjonskapitalbevis og vekst i foretakets innskuddspensjonsportefølje, som nå utgjør 4,2 milliarder kroner. I første halvår har det vært en positiv utvikling i aksjemarkedene, dette påvirker også utviklingen av innskuddspensjonsporteføljen. 158 nye bedriftskunder etablerte pensjonsavtale i foretaket i løpet av første halvår, og det er tilflyttet 2 668 pensjonskapitalbevis fra andre livsforsikringsforetak.

Kundene med innskuddspensjon oppnådde en gjennomsnittlig avkastning på 9,5 prosent per 30.06. KLP Bedriftspensjon oppnådde en bokført avkastning på kollektivporteføljen på 1,6 prosent og en verdijustert avkastning på 2,0 prosent per første halvår.

Avkastningsresultatet ble 5,7 millioner kroner per 30.06, og kursreguleringsfondet var på 14,4 millioner kroner.

KLP Bedriftspensjon har etter første halvår et totalresultat på minus 10,7 millioner kroner, en bedring på 6,0 millioner kroner målt mot første halvår 2018.

Avkastning kundemidler

KOLLEKTIVPORTEFØLJEN	Per 30.06.2019	Per 30.06.2018
Kollektivporteføljen		
Bokført avkastning	1,6 %	2,6 %
Verdijustert avkastning	2,0 %	1,4 %
Innskuddspensjon med investeringsvalg	9,5 %	1,1 %
Profil KLP90	12,1 %	2,7 %
Profil KLP70	10,1 %	2,2 %
Profil KLP50	8,0 %	1,1 %
Profil KLP30	6,0 %	0,5 %
KLP Optimal Livsfase ¹	13,2 %	0,9 %
KLP Nåtid	2,8 %	0,0 %
KLP Kort Horisont	4,6 %	0,1 %
KLP Lang Horisont	8,8 %	0,4 %
KLP Framtid	13,1 %	0,8 %
Profil KLPPM	0,8 %	0,6 %

¹ Avkastning for profil med 100 % aksjer

Skadeforsikring

Første halvår viser et driftsresultat før skatt på 138,4 millioner kroner (36,5). Det gode resultatet skyldes god finansavkastning, lavere driftskostnader og oppløsninger av tidligere års reserver. Resultatet for andre kvartal isolert var 28,8 millioner kroner (49,0).

Bestandspremien var ved utgangen av andre kvartal 1 532 millioner kroner, en økning på 135 millioner kroner siden årsskiftet. Innen enkelte områder er lønnsomheten svak og foretaket registrerer ved anbud at premiene nå er økende. Forfalt premie har økt med 15,3 prosent, tilsvarende 150 millioner kroner, sammenlignet med samme tid i 2018. Det er fortsatt vekst i personmarkedet og høy medlemsandel blant personmarkedskundene.

Forsikringsmeglernes forening har for fjerde år på rad gitt foretaket prisen for "Mest korrekte skadeoppgjør". Også egne kundetilfredsundersøkelser gjennomført i andre kvartal bekrefter foretakets gode kvalitet i sine leveranser.

Det har i løpet av andre kvartal blitt innrapportert to store skader, på henholdsvis 71,2 og 20 millioner kroner, hvorav førstnevnte belaster regnskapet med 30 millioner kroner.

Avviklingen av tidligere skadeårganger er fortsatt positiv, og det er hittil i år inntektsført 91 millioner kroner, tilsvarende 5,3 prosent av reservene ved inngangen av året.

Nøkkeltall for foretaket:

PER ANDRE KVARTAL	Per 30.06.2019	Per 30.06.2018
Skadeprosent	85,7	81,7
Kostnadsprosent	19,1	21,5
Totalkostnadsprosent	104,8	103,2

Netto finansinntekt første halvår var 171,4 millioner kroner (-55,1), tilsvarende 3,9 prosent (1,3). Alle porteføljene har hatt en god avkastning så langt i år. Aksjeporteføljen har hatt en avkastning på 14,7 prosent, mens foretakets investeringer i rentebærende fond hadde en avkastning på 3,9 prosent. Foretakets anleggsobligasjoner hadde avkastning på 1,8 prosent. Avkastningen på eiendomsinvesteringene var 2,0 prosent.

Foretakets økonomiske stilling er god, med en solvensmargindekning (SCR) på 248 prosent per utgangen av andre kvartal, sammenlignet med 243 per årsslutt 2018.

Kapital- og fondsforvaltning

KLP Kapitalforvaltning utfører verdipapirforvaltningen i KLP-konsernet. Totalt ble det forvaltet 531 milliarder kroner ved utgangen av første halvår, hvorav 71 milliarder kroner kommer fra eksterne kunder. Hoveddelen av midlene er forvaltet på vegne av KLP og datterforetak.

Netto nytegning i KLP-fondene var 500 millioner kroner i andre kvartal, og 3,1 milliarder kroner for første halvår samlet. Eksterne kunder hadde netto nytegning på 1,7 milliarder kroner i andre kvartal og 2,4 milliarder kroner for første halvår.

KLP Kapitalforvaltning hadde et resultat før skatt på 19,3 millioner kroner etter første halvår.

Bank

KLP Bankens formål er å tilby finansiering av boliglån og andre bankprodukter til medlemmene i KLPs pensjonsordninger (personmarked), og lån til kommuner, fylkeskommuner og foretak som utfører offentlige oppgaver (offentlig marked). Utlånsvirksomheten finansieres med innskudd fra personer og bedrifter, innlån i verdipapirmarkedet og egenkapital. Banken forvalter også utlån finansiert av pensjonsmidler i KLP.

Per 30.06 hadde KLP Banken-konsernet 33,6 milliarder kroner i utestående lån til kunder (31,8). Fordelingen mellom personmarked og offentlige lån var henholdsvis 17,3 og 16,3 milliarder kroner.

KLP Banken forvalter for KLP 2,9 milliarder kroner i boliglån og 62,8 milliarder kroner i lån til offentlige låntakere og annen virksomhet.

Samlede boliglån i personmarkedet har økt med 578 millioner kroner hittil i 2019 (1 157). Forvaltede boliglån for KLP er redusert med 61 millioner kroner i samme periode.

Kredittkort inngår som en del av bankvirksomheten. Utestående trukket kreditt til personkunder utgjorde 65 millioner kroner ved utgangen av andre kvartal (64). 8 000 medlemmer er nå kredittkortkunder i banken.

Utlånsvolumet i offentlig marked på KLP Bankens balanse er redusert med 0,5 milliarder kroner hittil i 2019. Lån til offentlige låntakere som forvaltes for KLP har økt med 2,7 milliarder kroner hittil i år. Forvaltede lån til utenlandske debitorer, i hovedsakelig fremmed valuta, har i samme periode økt med 1,0 milliarder kroner.

Restanser og mislighold av boliglån er fortsatt på et stabilt lavt nivå. Lån med mislighold over 90 dager utgjør 0,21 prosent av samlede boliglån (0,15). Det er i bankens regnskap ved kvartalslutt resultatført tap og tapsavsetninger på boliglån, kredittkort og debetkort med 3,2 millioner kroner (3,3). Det er ingen konstaterte tap knyttet til offentlige utlån.

KLP Banken-konsernets fremmedfinansiering består av innskudd og obligasjoner. Innskuddsveksten hittil i år er 0,7 milliarder kroner og samlede innskudd utgjør 11,5 milliarder kroner per 30.06 (10,2). Av dette er 9,5 milliarder kroner innskudd fra personkunder og 2,0 milliarder kroner er innskudd fra kommuner og bedrifter. Gjeld gjennom utstedelse av verdipapirer utgjorde 24,8 milliarder kroner ved kvartalslutt (23,1).

KLP Banken-konsernet har ved utløpet av andre kvartal et driftsresultat før skatt på 50,6 millioner kroner (43,0). Områdefordelt resultat før skatt viser 37,0 millioner kroner fra personmarkedet (24,0) og 13,6 millioner kroner fra offentlig marked (18,9).

SAMFUNNSANSVAR

12. juni arrangerte KLP for første gang Kommunenes klimakonferanse om utfordringer knyttet til utslippsreduksjoner og fremtidig samfunnsplanlegging. KLP er offisiell samarbeidspartner med Oslo kommune som europeisk miljøhovedstad i 2019, og konferansen var KLPs bidrag til det offisielle miljøhovedstadsprogrammet. Alle landets kommuner og fylkeskommuner var invitert. Det var 200 deltakere på konferansen.

Ahus ortopediske klinikk søkte hjelp fra KLPs prosjekt "Sykt frisk = OK" og har siden 2016 klart å redusere sykefraværet fra 19 prosent til 3,1 prosent. Gjennom denne perioden har KLP bidratt både faglig og finansielt. Ahus har deltatt i KLPs arbeidsmiljønettverk og har hatt sin egen kontaktperson og veileder i KLP.

Allerede i 2014 besluttet KLP å utelukke foretak som har mer enn halvparten av omsetningen fra kullbasert virksomhet. I 2017 senket KLP terskelen til 30 prosent av inntektene. Fra andre kvartal utelukkes investeringer i foretak som har mer enn fem prosent av inntektene fra kullbasert virksomhet. Årsaken til at grensen går ved fem prosent, er at det er vanskelig løpende å ha nøyaktig informasjon fra foretak om alle inntektene under dette nivået. Som følge av beslutningen har KLP og KLP fondene solgt seg ut av aksjer og obligasjoner til verdier av rundt 3,2 milliarder kroner. 46 foretak er nå utelukket basert på kullkriteriet.

KLP selger seg også ut av foretak som produserer alkohol og pengespill. Pornografi skal heller ikke i fremtiden være en del av investeringene. KLP og fond under KLPs forvaltning selger seg derfor ut av foretak som har mer enn fem prosent av inntektene fra produksjon av alkohol og pengespill. Beslutningen omfatter samlet cirka 40 foretak som produserer alkohol og cirka 50 foretak innenfor pengespill, blant andre norske Arcus og Gaming Innovation Group. KLPs investeringer i disse to sektorene har vært på oppunder 3 milliarder kroner.

I samme gate som KLP Huset i Oslo ligger, åpnet KLP Eiendom i juni miljøbygget Eufemia. Bygget er sertifisert til BREEAM NOR Excellent, og leietakerne er Microsoft og PwC. Tilrettelegging for fremtidens arbeidsplass har vært en drivende faktor i utviklingen av bygget. Variasjon, nyskaping og samarbeid på tvers har stått i fokus. Lokalene er også tilrettelagt for mer prosjektbasert jobbing, og leietakerne trakk frem nettopp disse elementene som avgjørende i valget av nye lokaler.

FREMTIDSUTSIKTER OG HENDELSER ETTER KVARTALET

Det er observert til dels store markedsbevegelser i aksjemarkedet etter kvartalsslutt. KLP har de senere år bygget opp en betryggende soliditet i form av tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond og er godt rustet til å møte slik markedsuro. Solide buffere er en viktig del av foretakets langsiktige strategi for en stabil og god forvaltning av kundenes midler.

De siste årene har KLP redusert prisene til sine kunder gjennom effektivisering og forbedring av kundeløsninger. Dette arbeidet vil fortsette med uforminsket styrke. Med de endringer i regelverket for offentlig tjenestepensjon som nå er vedtatt, har behovet for god informasjon til både ansatte og arbeidsgivere økt vesentlig. KLP har kommet godt i gang med å tilgjengeliggjøre ønsket og nødvendig informasjon på kundevennlige nettløsninger. Ny og forbedret pensjonsveileder er allerede benyttet av nær 200 000 medlemmer til å vurdere hvordan de skal innrette seg i forhold til sine pensjonsrettigheter. Løsningene vil forbedres fortløpende ettersom nye elementer av regelverket for offentlig tjenestepensjon vedtas.

Oslo, 21. august 2019

Styret i Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

Egil Johansen
Leder

Jenny Følling
Nestleder

Cathrine M. Lofthus

Karianne Melleby

Odd Haldgeir Larsen

Øivind Brevik

Susanne Torp-Hansen
Valgt av og blant de ansatte

Freddy Larsen
Valgt av og blant de ansatte

Resultat

KLP KONSERN

NOTE	MILLIONER KRONER	2. kvartal 2019	2. kvartal 2018	01.01.2019 -30.06.2019	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2018 -31.12.2018
3	Premieinntekter for egen regning	15 728	16 168	23 107	23 019	40 921
	Netto avkastning fra finansielle eiendeler	4 527	4 606	8 158	7 829	14 989
	Netto renteinntekter bank	72	42	139	107	249
	Realiserte og urealiserte gevinster og tap på finansielle instrumenter	5 808	5 308	24 845	-1 969	- 14 500
8	Netto inntekter fra investeringseiendommer	1 333	2 028	2 172	3 059	4 993
4	Andre inntekter	260	272	563	545	1 107
	Sum netto inntekter	27 729	28 423	58 984	32 589	47 760
	Erstatninger for egen regning	- 5 367	- 4 935	-10 663	-10 057	- 20 015
	Endring i forsikringsmessige avsetninger	- 12 506	- 13 256	-16 751	-16 765	- 28 096
5	Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån	- 128	- 6	-73	42	- 483
6	Driftskostnader	- 467	- 498	-921	-965	- 1 872
7	Andre kostnader	- 278	- 266	-556	-524	- 1 075
	Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond	- 1 893	- 2 372	-8 232	-123	4 022
	Sum kostnader	- 20 639	- 21 333	-37 197	-28 392	- 47 520
	Driftsresultat	7 090	7 090	21 787	4 197	240
	Til(-) / fra(+) kursreguleringsfond i livsforsikring	- 3 777	- 3 784	-14 657	3 853	8 862
	Til(-) / fra(+) tilleggsavsetning og bufferavsetning i livsforsikring	15	21	15	21	- 2 792
	Midler tilført forsikringskundene i livsforsikring	- 2 604	- 2 691	-5 468	-6 555	- 3 469
	Resultat før skatt	725	635	1 678	1 516	2 840
	Skattekostnad ¹	- 400	- 451	-708	-728	- 125
	Resultat	325	184	969	788	2 715
	Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger					
	- ytelser til ansatte	0	0	-60	0	- 22
	Justering av forsikringsforpliktelsene	0	0	5	0	1
	Skatt på poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	0	0	14	0	5
	Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	0	0	-41	0	- 16
	Revaluering eiendommer til bruk i egen virksomhet	138	56	146	62	222
8	Valutaomregning utenlandske datterselskaper	- 190	- 431	- 818	-1 231	- 238
	Justering av forsikringsforpliktelsene	190	431	818	1 231	238
	Skatt på poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet	- 35	- 14	-37	-16	- 56
	Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt	104	42	110	47	167
	Sum utvidet resultat	104	42	68	47	150
	Totalresultat	429	226	1 038	834	2 866
	¹ Andelseieres andel av skattekostnad i konsoliderte verdipapirfond.	- 172	- 74	-117	-111	- 229

Balanse

KLP KONSERN

NOTE	MILLIONER KRONER	30.06.2019	30.06.2018	31.12.2018
	Utsatt skattefordel	58	60	65
	Andre immaterielle eiendeler	384	293	274
	Varige driftsmidler	2 026	1 764	1 900
	Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet	3 171	856	1 508
8,11	Investeringseiendom	69 581	63 624	67 570
9,14	Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall	28 431	31 338	31 053
9,14	Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer	145 323	127 555	141 549
9,11,14	Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til virkelig verdi over resultat	768	934	855
9,14	Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til amortisert kost	98 896	89 188	94 909
9,11,14	Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultat	168 497	167 405	166 344
9,11	Egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi over resultat	183 156	163 481	159 968
9,11,14	Finansielle derivater	3 008	2 080	944
9	Fordringer	25 886	12 951	2 213
9	Eiendeler i innskuddsbasert livsforsikring	4 240	3 075	3 396
14	Kontanter og bankinnskudd	3 426	3 972	3 009
	SUM EIENDELER	736 852	668 577	675 558
	Innskutt egenkapital	14 552	13 112	14 554
	Opptjent egenkapital	20 341	17 273	19 303
	SUM EGENKAPITAL	34 893	30 386	33 857
9,10	Fondsobligasjonslån	1 693	1 529	1 662
9,10	Ansvarlig lån	5 790	5 668	6 029
	Pensjonsforpliktelser	981	840	880
15	Forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring	544 335	508 168	509 284
9,15	Avsetninger i innskuddsbasert livsforsikring	4 240	3 075	3 396
	Premie-, erstatnings-, og sikkerhetsfondsavsetning i skadeforsikring	2 763	2 604	2 325
9,10	Utstedte obligasjonslån med fortrinnsrett	23 980	22 064	23 025
9,10	Gjeld til kredittinstitusjoner	4 023	3 537	2 794
9,10	Gjeld til og innskudd fra kunder	11 465	10 218	10 662
9,11	Finansielle derivater	574	2 417	6 809
	Utsatt skatt	1 476	2 295	1 083
16	Annen kortsiktig gjeld	21 666	6 252	6 053
	Andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond	78 974	69 523	67 701
	SUM GJELD	701 959	638 191	641 701
	SUM EGENKAPITAL OG GJELD	736 852	668 577	675 558
	Betingede forpliktelser	19 798	16 342	20 532

Egenkapitaloppstilling

KLP KONSERN

2019 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 01.01.2019	14 554	19 303	33 857
Resultat		969	969
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet		-41	-41
Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt		110	110
Sum utvidet resultat		68	68
Sum totalresultat		1 038	1 038
Netto innbetalt egenkapitaltilskudd ¹	-1		-1
Sum transaksjoner med eierne	-1		-1
Egenkapital 30.06.2019	14 552	20 341	34 893

¹ Det er i løpet av 2. kvartal kalt inn egenkapitaltilskudd i konsernets livsforsikringsvirksomhet på 1 236 millioner med forfall i 3. kvartal.

2018 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 01.01.2018	13 125	16 439	29 564
Resultat		788	788
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet		0	0
Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt		47	47
Sum utvidet resultat		47	47
Sum totalresultat		834	834
Netto innbetalt egenkapitaltilskudd ²	-13		-13
Sum transaksjoner med eierne	-13		-13
Egenkapital 30.06.2018	13 112	17 273	30 386

² Det er i løpet av 2. kvartal kalt inn egenkapitaltilskudd i konsernets livsforsikringsvirksomhet på 1 406 millioner med forfall i 3. kvartal.

2018 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 01.01.2018	13 125	16 439	29 564
Resultat		2 715	2 715
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet		-16	-16
Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt		167	167
Sum utvidet resultat		150	150
Sum totalresultat		2 866	2 866
Netto innbetalt egenkapitaltilskudd	1 429		1 429
Sum transaksjoner med eierne	1 429		1 429
Egenkapital 31.12.2018	14 554	19 303	33 857

Kontantstrømoppstilling

KLP KONSERN

MILLIONER KRONER	01.01.2019 -30.06.2019	01.01.2019 -31.03.2019	01.01.2018 -31.12.2018	01.01.2018 -30.09.2018	01.01.2018 -30.06.2018
Netto kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter	-9 427	-5 649	-25 067	-14 692	-9 378
Netto kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter ¹	-153	-50	-39	-27	-23
Netto kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter ²	9 998	6 087	25 295	15 125	10 552
Netto endring i kontanter og bankinnskudd	418	387	189	405	1 152
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens begynnelse	3 009	3 009	2 820	2 820	2 820
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens slutt	3 426	3 396	3 009	3 225	3 972

¹ Utbetaling ved kjøp av driftsmidler.

² Netto innbetaling av egenkapitalinnskudd, opptak og nedbetaling av gjeld, samt innbetaling fra andelseiere i konsoliderte fond.

Noter til regnskapet

KLP KONSERN

NOTE 1 Regnskapsprinsipper og -estimater

REGNSKAPSPRINSIPPER

Regnskapet i denne delårsrapporten viser konsernregnskapet og selskapsregnskapet til Kommunal Landspensjonskasse (KLP) for perioden 01.01.2019 – 30.06.2019. Regnskapet er ikke revidert.

Den delen av delårsrapporten som gjelder konsernregnskapet er utarbeidet i henhold til IAS 34 Delårsrapportering.

Øvrige regnskapsprinsipper benyttet i denne delårsrapporten er konsistente med prinsippene benyttet i årsregnskapet for 2018, og det henvises til årsrapporten for nærmere beskrivelse av disse.

Delårsregnskapet inneholder ikke all informasjon som kreves av et fullstendig årsregnskap, og denne delårsrapporten bør leses i sammenheng med årsregnskapet for 2018. Dette er tilgjengelig på klp.no.

REGNSKAPSESTIMATER

Ved utarbeidelse av delårsregnskapet har ledelsen utøvet skjønn og benyttet estimater og forutsetninger som påvirker regnskapstallene. Faktiske tall kan derfor avvike fra benyttede estimater.

NOTE 2 Segmentinformasjon

MILLIONER KRONER	Kollektiv pensjon offentlig			Kollektiv pensjon privat		
	01.01.2019 -30.06.2019	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2018 -31.12.2018	01.01.2019 -30.06.2019	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2018 -31.12.2018
Premieinntekter for egen regning fra eksterne kunder ¹	21 783	21 923	38 633	625	474	1 041
Premieinntekter for egen regning fra andre konsernselskaper	51	66	94	0	0	0
Netto finansinntekter fra investeringer	25 242	7 025	8 583	379	62	-85
Øvrige inntekter fra eksterne kunder	545	532	1 074	3	1	3
Øvrige inntekter fra andre konsernselskaper	150	48	61	0	0	0
Sum inntekter	47 771	29 594	48 446	1 007	537	959
Erstatninger for egen regning	-10 028	-9 473	-18 847	-89	-97	-155
Forsikringsmessige avsetninger for egen regning	-15 806	-16 347	-27 343	-879	-420	-753
Kostnader innlån	-73	42	-483	0	0	0
Driftskostnader eksklusive avskrivninger	-488	-520	-1 049	-33	-34	-64
Avskrivninger	-32	-38	-73	-1	-1	-3
Andre kostnader	-609	-522	-1 068	0	0	0
Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond						
Sum kostnader	-27 037	-26 858	-48 864	-1 003	-553	-975
Driftsresultat	20 734	2 736	-419	4	-16	-16
Midler tilført forsikringskundene ²	-19 277	-1 449	2 843	-14	-1	-5
Resultat før skatt	1 457	1 287	2 425	-10	-17	-21
Skattekostnad	-357	-365	415	0	0	0
Resultat etter skatt	1 100	922	2 840	-10	-17	-21
Endring i utvidet resultat eksklusiv skatt	-55	0	-21	-1	0	0
Totalresultat	1 045	922	2 818	-11	-17	-21
Eiendeler	594 584	552 584	558 719	6 507	5 344	5 601
Gjeld	559 706	521 048	524 884	6 015	4 838	5 099

¹ Premieinntekter omfatter premieinntekter for egen regning inkludert sparepremie og overført premiereserve fra andre selskaper.

² Midler tilført forsikringskundene inkluderer overføring til premiefond, avsetninger til kursreguleringsfond, avsetninger til tilleggsavsetninger og andre avsetninger av overskuddsmidler til forsikringskundene.

NOTE 2 Segmentinformasjon – forts.

MILLIONER KRONER	Skadeforsikring			Bank		
	01.01.2019 -30.06.2019	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2018 -31.12.2018	01.01.2019 -30.06.2019	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2018 -31.12.2018
Premieinntekter for egen regning fra eksterne kunder ¹	699	606	1 246	0	0	0
Premieinntekter for egen regning fra andre konsernselskaper	15	15	22	0	0	0
Netto finansinntekter fra investeringer	171	58	74	125	119	236
Øvrige inntekter fra eksterne kunder	0	0	1	9	8	17
Øvrige inntekter fra andre konsernselskaper	0	0	0	30	29	58
Sum inntekter	886	679	1 343	164	157	311
Erstatninger for egen regning	-547	-487	-1 014	0	0	0
Forsikringsmessige avsetninger for egen regning	-66	2	1	0	0	0
Kostnader innlån	0	0	0	0	0	0
Driftskostnader eksklusive avskrivninger	-132	-157	-311	-108	-109	-211
Avskrivninger	-2	-1	-2	-3	-2	-8
Andre kostnader	0	0	0	-4	-3	-8
Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond						
Sum kostnader	-747	-643	-1 326	-115	-114	-228
Driftsresultat	138	36	18	49	43	83
Midler tilført forsikringskundene ²	0	0	0	0	0	0
Resultat før skatt	138	36	18	49	43	83
Skattekostnad	-33	-1	40	-11	-10	-19
Resultat etter skatt	105	35	58	37	33	64
Endring i utvidet resultat eksklusiv skatt	-6	0	-1	-1	0	-2
Totalresultat	99	35	56	37	33	62
Eiendeler	5 047	4 817	4 490	38 865	35 821	37 093
Gjeld	3 173	3 010	2 715	36 686	33 709	34 951

¹ Premieinntekter omfatter premieinntekter for egen regning inkludert sparepremie og overført premiereserve fra andre selskaper.

² Midler tilført forsikringskundene inkluderer overføring til premiefond, avsetninger til kursreguleringsfond, avsetninger til tilleggsavsetninger og andre avsetninger av overskuddsmidler til forsikringskundene.

NOTE 2 Segmentinformasjon – forts.

MILLIONER KRONER	Kapitalforvaltning			Øvrige		
	01.01.2019 -30.06.2019	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2018 -31.12.2018	01.01.2019 -30.06.2019	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2018 -31.12.2018
Premieinntekter for egen regning fra eksterne kunder ¹	0	0	0	0	0	0
Premieinntekter for egen regning fra andre konsernselskaper	0	0	0	0	0	0
Netto finansinntekter fra investeringer	3	3	5	0	0	0
Øvrige inntekter fra eksterne kunder	0	0	0	6	5	10
Øvrige inntekter fra andre konsernselskaper	253	236	478	0	0	0
Sum inntekter	257	239	482	6	5	10
Erstatninger for egen regning	0	0	0	0	0	0
Forsikringsmessige avsetninger for egen regning	0	0	0	0	0	0
Kostnader innlån	0	0	0	0	0	0
Driftskostnader eksklusive avskrivninger	-235	-238	-462	-6	-6	-12
Avskrivninger	-2	-2	-3	0	0	0
Andre kostnader	0	0	0	0	0	0
Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond						
Sum kostnader	-238	-240	-466	-6	-6	-12
Driftsresultat	19	-1	17	-1	-1	-2
Midler tilført forsikringskundene ²	0	0	0	0	0	0
Resultat før skatt	19	-1	17	-1	-1	-2
Skattekostnad	-3	0	-3	0	0	1
Resultat etter skatt	16	-1	14	-1	-1	-2
Endring i utvidet resultat eksklusiv skatt	-6	0	-2	0	0	0
Totalresultat	10	-1	12	-1	-1	-2
Eiendeler	474	447	465	9	11	9
Gjeld	199	194	200	4	3	4

¹ Premieinntekter omfatter premieinntekter for egen regning inkludert sparepremie og overført premiereserve fra andre selskaper.

² Midler tilført forsikringskundene inkluderer overføring til premiefond, avsetninger til kursreguleringsfond, avsetninger til tilleggsavsetninger og andre avsetninger av overskuddsmidler til forsikringskundene.

NOTE 2 Segmentinformasjon – forts.

MILLIONER KRONER	Eliminerings			Sum		
	01.01.2019 -30.06.2019	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2018 -31.12.2018	01.01.2019 -30.06.2019	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2018 -31.12.2018
Premieinntekter for egen regning fra eksterne kunder ¹	0	15	0	23 107	23 019	40 921
Premieinntekter for egen regning fra andre konsernselskaper	-66	-81	-117	0	0	0
Netto finansinntekter fra investeringer	9 393	1 758	-3 081	35 314	9 026	5 732
Øvrige inntekter fra eksterne kunder	0	-2	2	563	545	1 107
Øvrige inntekter fra andre konsernselskaper	-433	-313	-596	0	0	0
Sum inntekter	8 894	1 378	-3 792	58 984	32 589	47 760
Erstatninger for egen regning	0	0	0	-10 663	-10 057	-20 015
Forsikringsmessige avsetninger for egen regning	0	0	0	-16 751	-16 765	-28 096
Kostnader innlån	0	0	0	-73	42	-483
Driftskostnader eksklusive avskrivninger	125	170	360	-878	-895	-1 750
Avskrivninger	-1	-26	-33	-42	-70	-122
Andre kostnader	57	1	2	-556	-524	-1 075
Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond	-8 232	-123	4 022	-8 232	-123	4 022
Sum kostnader	-8 051	22	4 352	-37 197	-28 392	-47 520
Driftsresultat	843	1 400	559	21 787	4 197	240
Midler tilført forsikringskundene ²	-818	-1 231	-238	-20 109	-2 681	2 600
Resultat før skatt	25	168	321	1 678	1 516	2 840
Skattekostnad	-326	-367	-609	-731	-743	-175
Resultat etter skatt	-301	-199	-288	947	773	2 665
Endring i utvidet resultat eksklusiv skatt	160	62	228	91	62	201
Totalresultat	-141	-137	-60	1 038	834	2 866
Eiendeler	91 366	69 552	69 180	736 852	668 577	675 558
Gjeld	96 176	75 390	73 848	701 959	638 191	641 701

¹ Premieinntekter omfatter premieinntekter for egen regning inkludert sparepremie og overført premiereserve fra andre selskaper.

² Midler tilført forsikringskundene inkluderer overføring til premiefond, avsetninger til kursreguleringsfond, avsetninger til tilleggsavsetninger og andre avsetninger av overskuddsmidler til forsikringskundene.

KLP konsernets virksomhet er inndelt i de seks områdene kollektiv pensjon offentlig, kollektiv pensjon privat, skadeforsikring, bank, kapitalforvaltning og øvrige. All virksomhet er rettet mot kunder i Norge.

KOLLEKTIV PENSJON OFFENTLIG

Kommunal Landspensjonskasse tilbyr kollektiv offentlig tjenstepensjon.

KOLLEKTIV PENSJON PRIVAT

KLP Bedriftspensjon AS tilbyr produkter til foretak innen både offentlig og privat sektor.

SKADEFORSIKRING

KLP Skadeforsikring AS tilbyr ting- og personskadeprodukter til arbeidsgivere innen offentlig og privat sektor. I tillegg tilbys et bredt spekter av standard forsikringsprodukter til personmarkedet.

BANK

KLPs bankvirksomhet omfatter selskapene KLP Bankholding AS og dets heleide datterselskaper: KLP Banken AS, KLP Kommunekreditt AS og KLP Boligkreditt AS. Bankvirksomheten omfatter tjenester som innskudd og utlån til personmarkedet, kredittkort, samt utlån med offentlig garanti.

KAPITALFORVALTNING

Kapitalforvaltning tilbys fra selskapet KLP Kapitalforvaltning AS. Selskapet tilbyr et bredt utvalg av verdipapirfond både til personkunder og institusjonelle kunder. Verdipapirforvaltningen har en samfunnsansvarlig profil.

ØVRIG

Øvrige segmenter består av KLP Forsikringsservice AS som tilbyr et bredt tjenestespekter til kommunale pensjonskasser.

NOTE 3 Premieinntekter for egen regning

MILLIONER KRONER	2. kvartal 2019	2. kvartal 2018	01.01.2019 -30.06.2019	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2018 -31.12.2018
Forfalte premier, brutto	15 634	16 088	22 823	22 774	40 468
Avgitte gjenforsikringspremier	-13	-19	-27	22	-72
Overføring av premiereserve fra andre	108	99	310	223	524
Premieinntekter for egen regning	15 728	16 168	23 107	23 019	40 921

NOTE 4 Andre inntekter

MILLIONER KRONER	2. kvartal 2019	2. kvartal 2018	01.01.2019 -30.06.2019	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2018 -31.12.2018
Tilskudd avtalefestet pensjon (AFP)	267	254	546	510	1 053
Øvrige inntekter	- 6	18	17	35	55
Sum andre inntekter	260	272	563	545	1 107

NOTE 5 Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån

MILLIONER KRONER	2. kvartal 2019	2. kvartal 2018	01.01.2019 -30.06.2019	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2018 - 31.12.2018
ANSVARLIGE LÅN					
Rentekostnader ¹	-65	-58	-124	-118	-249
Verdiendringer	-24	84	114	184	-46
Sum rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån	-89	25	-10	66	-295
FONDSOBLIGASJONSLÅN					
Rentekostnader	-15	-15	-31	-29	-61
Verdiendringer	-24	-16	-32	6	-127
Sum rentekostnad og verdiendring fondsobligasjonslån	-39	-31	-63	-24	-188
Sum rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån	-128	-6	-73	42	-483

¹ Rentekostnader inkluderer amortisering av underkurs.

Noten gir en spesifisering av linjen «Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån» fordelt på rentekostnader og verdiendring i periodene angitt.

Verdiendringene kommer i stor grad av at lånene er denominert i utenlandsk valuta. Det ansvarlige lånet er denominert i euro, mens fondsobligasjonslånet er utstedt i japanske yen.

NOTE 6 Driftskostnader

MILLIONER KRONER	2. kvartal 2019	2. kvartal 2018	01.01.2019 -30.06.2019	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2018 -31.12.2018
Personalkostnader	264	254	539	520	1 049
Avskrivninger og nedskrivninger	31	23	61	54	122
Andre driftskostnader	173	221	321	390	701
Sum driftskostnader	467	498	921	965	1 872

NOTE 7 Andre kostnader

MILLIONER KRONER	2. kvartal 2019	2. kvartal 2018	01.01.2019 -30.06.2019	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2018 -31.12.2018
Kostnader avtalefestet pensjon (AFP)	267	254	546	510	1 053
Øvrige kostnader	11	11	10	14	22
Sum andre kostnader	278	266	556	524	1 075

NOTE 8 Investerings eiendom

MILLIONER KRONER	2. kvartal 2019	2. kvartal 2018	01.01.2019 -30.06.2019	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2018 -31.12.2018
Netto leieinntekter	704	692	1 427	1 369	2 719
Endring i virkelig verdi	629	1 335	745	1 328	1 911
Gevinst ved salg	0	0	0	362	362
Netto inntekter fra investeringseiendom	1 333	2 028	2 172	3 059	4 993
Valutaomregning utenlandske datterselskaper (føres i utvidet resultat)	-190	-431	- 818	-1 231	-238
Netto inntekter fra investeringseiendom inkludert valutaomregning	1 143	1 596	1 354	1 828	4 754

MILLIONER KRONER	30.06.2019	30.06.2018	31.12.2018
Bokført verdi 01.01.	67 570	63 519	63 519
Verdiregulering inkl. valutaomregning	-73	96	1 673
Netto tilgang	2 092	0	2 360
Øvrige endringer	-7	9	19
Bokført verdi 30.06./31.12.	69 581	63 624	67 570

NOTE 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettings-tjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand. Dersom markedet for verdipapiret ikke er aktivt, eller verdipapiret ikke er notert på børs eller tilsvarende, benytter konsernet verdsettelsesteknikker for å fastsette virkelig verdi. Disse baseres bl.a. på informasjon om nylige gjennomførte transaksjoner på forretningsmessige vilkår, henvisning til omsetning av lignende instrumenter og prising ved hjelp av eksternt innhentede rentekurver og rentedifferansekurver. Estimatenes bygger i størst mulig grad på eksterne observerbare markedsdata, og i liten grad på selskaps-spesifikk informasjon.

For denne noten kan kategoriseringen av finansielle instrumenter deles opp i tre ulike nivåer; balanseklassifisering, regnskapsklassifisering og type instrument. Det er siste kategori, type instrument, hvor det gis informasjon på hvordan virkelig verdi er utledet.

FINANSIELLE INSTRUMENTER SOM MÅLES TIL AMORTISERT KOST

Denne kategorien inkluderer:

- Investeringer som holdes til forfall
- Obligasjoner klassifisert som utlån og fordring
- Øvrige utlån og fordringer
- Ansvarlig lånekapital (forpliktelse)
- Annen utstedt gjeld (forpliktelse)

Finansielle instrumenter som ikke måles til virkelig verdi måles til amortisert kost ved bruk av effektiv rente metode. Internrenten fastsettes ved diskontering av kontraktsfestede kontantstrømmer over forventet løpetid. Kontantstrømmene inkluderer etableringsgebyrer og direkte transaksjonskostnader samt eventuell restverdi ved utløpet av forventet løpetid. Amortisert kost er nåverdien av disse kontantstrømmene neddiskontert med internrenten. I denne noten opplyses det forøvrig om virkelig verdi på de finansielle instrumentene som måles til amortisert kost.

FINANSIELLER INSTRUMENTER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI

Denne kategorien inkluderer:

- Egenkapitalinstrumenter
- Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi
- Derivater (eiendeler og forpliktelser)
- Gjeld til kredittinstitusjoner (forpliktelse)

Nedenfor er det listet hvilke ulike typer finansielle instrumenter som faller inn under de ulike regnskapskategoriene og hvordan virkelig verdi blir beregnet.

**INVESTERINGER SOM HOLDES TIL FORFALL
OBLIGASJONER KLASIFISERT SOM UTLÅN OG FORDRING
GJELDSINSTRUMENTER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI****a) Utenlandske rentepapirer**

Utenlandske rentepapirer prises i hovedregel på bakgrunn av priser innhentet fra indeksleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom flere ulike kilder for å fange opp eventuelle feil.

Følgende kilder benyttes:

- Barclays Capital Indices
- Bloomberg
- Reuters

Barclays Capital Indices har førsteprioritet (de dekker henholdsvis utenlandsk stat og utenlandsk kreditt). Deretter benyttes Bloomberg med bakgrunn i Bloombergs priskilde Business Valuator Accredited in Litigation (BVAL). BVAL inneholder verifiserte priser fra Bloomberg. Sisteprioritet er Reuters.

b) Norske rentepapirer - stat

Til prising av norske statsobligasjoner benyttes Bloomberg som kilde. Det er Oslo Børs som leverer prisen (via Bloomberg). Kursene sammenlignes med kursene fra Reuters for å avdekke eventuelle feil.

c) Norske rentepapirer – annet enn stat

Norske rentepapirer unntatt stat prises hovedsakelig direkte på kurser fra Nordic Bond Pricing. De papirene som ikke inngår hos Nordic Bond Pricing, prises teoretisk. Teoretisk pris skal baseres på antatt nåverdi ved salg av posisjonen. Diskontering gjøres ved å benytte en nullkuponkurve. Nullkuponkurven oppjusteres med en kredittspread som skal hensynta obligasjonens risiko. Kredittspreaden beregnes ut fra en spreadkurve hvor obligasjonens durasjon hensyntas. Nordic Bond Pricing er hovedkilde for spreadkurver. Disse leverer selskaps-spesifikke kurver og kurver for norske sparebanker, kommuner og kraft. Sparebanker har ulike spreadkurver basert på forvaltningskapital.

For selskaper hvor Nordic Bond Pricing ikke leverer spreadkurver, benyttes spreadkurver fra tre norske banker. Når spreadkurver er tilgjengelig fra flere av disse bankene, benyttes et likevektet gjennomsnitt.

NOTE 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.**d) Rentepapirer utstedt av utenlandske foretak, men denominert i kroner**

Virkelig verdi beregnes etter samme hovedprinsippene som for norske rentepapirer beskrevet ovenfor.

e) Fordringer på kredittinstitusjoner

Virkelig verdi av disse anses som tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med markedsrenten.

f) Utlån til kommuner og foretak med kommunal garanti

Fordringene verdsettes ved hjelp av en verdsettelsesmodell som benytter relevante kredittpåslagsjusteringer innhentet i markedet. For garanterte utlån beregnes virkelig verdi som neddiskontert kontantstrøm basert på samme rentekurve som direktelånene, men kredittmarginen er justert til markedsnivå for aktuell kombinasjon av garantistkategori og garantiform. Garantisten er enten stat, fylkeskommune, kommune eller bank.

g) Lån med sikkerhet i pant

Prinsippene for beregning av virkelig verdi avhenger av hvorvidt utlånene har rentebinding eller ikke. Virkelig verdi av utlån med rentebinding beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen. Virkelig verdi av utlån uten rentebinding anses tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med endring i markedsrentene.

EGENKAPITALINSTRUMENTER**h) Aksjer (noterte)**

Likvide aksjer verdsettes som hovedregel på basis av priser levert fra indeksleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom ulike kilder for å fange opp eventuelle feil.

Følgende kilder benyttes for norske aksjer:

- Oslo Børs (primærkilde)
- Morgan Stanley Capital International(MSCI)/Reuters
- Bloomberg

Følgende kilder benyttes for utenlandske aksjer:

- Morgan Stanley Capital International (MSCI) (primærkilde)
- Reuters
- Bloomberg

i) Aksjer (unoterte)

Konsernet benytter, så langt det lar seg gjøre, bransjeanbefalingene til Verdipapirfondenes forening. Dette innebærer i hovedtrekk følgende:

Sist omsatt kurs har hovedprioritet. Dersom sist omsatt kurs ligger utenfor salg-/kjøpskursen i markedet, justeres pris deretter. Det vil si at hvis sist omsatt er under salgskurs, justeres pris opp til salgskursen. Hvis den er over kjøpskurs

justeres den ned til kjøpskursen. Dersom prisbildet anses som utdatert justeres prisen etter en markedsindeks. Selskapet har valgt Oslo Børs sin small cap indeks (OSESX) som en tilnærming for unoterte aksjer.

For aksjer hvor svært lite informasjon foreligger foretas en skjønnsmessig vurdering. Med dette menes enten en fundamental analyse av selskapet, eller en meglervurdering.

j) Private Equity

Investeringer i Private Equity gjøres gjennom fond. Fondenes virkelige verdi skal baseres på rapporterte markedsverdier, som følger av International Private Equity and Venture Capital Valuation Guidelines ('IPEV Guidelines'). Disse retningslinjene fastsettes av European Venture Capital Association (EVCA) og baserer seg på prinsippet om tilnærmet markedsvurdering av selskapene. Virkelig verdi er beregnet ut ifra fondenes rapporterte markedsverdi justert for inn- og utbetalinger i perioden mellom siste rapporterte markedsverdi fra fondet og perioden det rapporteres på for konsernet. Direkteinvesteringer i Private Equity behandles analogt med omløpsaksjer, men verdsettelse kan være daglig, kvartalsvis eller årlig. I de tilfeller der har vært mulig å få informasjon om hva ko-investeringer prises til i fondene, legges dette til grunn i verdsettelsen. Øvrige direkteinvesteringer er vedsatt til kostpris, rapporterte markedsverdier fra selskap eller omsatt pris der det foreligger.

DERIVATER**k) Futures/FRA/IRF**

Alle futureskontrakter til konsernet handles på børs. Bloomberg benyttes som priskilde. Det innhentes også priser fra en annen kilde som kontroll på at prisene fra Bloomberg er korrekte. Reuters fungerer som sekundærkilde.

l) Opsjoner

Bloomberg benyttes som kilde for prising av opsjoner som handles på børs. Reuters er sekundærkilde.

m) Renteswaper

Renteswaper verdsettes i en modell som hensyntar observerbare markedsdata som rentekurver og relevant kredittpåslag.

n) FX-swaper

FX-swaper med forfall på ett år eller mindre prises på kurver som er bygget opp fra FX swap-punkter hentet fra Reuters. For FX-swaper over ett år vurderes markedet relativt lite likvid og det skal benyttes basisjusterte swappkurver.

GJELD TIL KREDITTINSTITUSJONER**o) Plasseringer hos kredittinstitusjoner og deposits**

Plasseringer hos kredittinstitusjoner er innskudd med kort løpetid. Virkelig verdi beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente

NOTE 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

inklusive en relevant risikomargin på balansedagen.
Deposits prises på swapkurver.

ANSVARLIG LÅNEKAPITAL, ANNEN UTSTEDT GJELD OG INNSKUDD FRA KUNDER**p) Virkelig verdi av ansvarlige lån**

For lån notert på børs hvor det anses å være et aktivt marked brukes den observerbare prisen som virkelig verdi. For øvrige lån som ikke er en del av et aktivt marked fastsettes virkelig verdi ut i fra en intern verdsettelsesmodell basert på observerbare data.

q) Virkelig verdi av utstedt fondsobligasjonslån

Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data.

r) Utstedte obligasjoner med fortrinnsrett

Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data.

s) Innskudd fra kunder

Alle innskudd er uten rentebinding. Virkelig verdi av disse anses som tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med markedsrenten.

Tabellen under gir en nærmere spesifikasjon av innholdet i de ulike klassene av eiendeler og forpliktelser.

MILLIONER KRONER	30.06.2019		30.06.2018		31.12.2018	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
GJELDSINSTRUMENTER SOM HOLDES TIL FORFALL - REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST						
Norske hold til forfall obligasjoner	6 365	6 941	7 251	7 858	7 258	7 747
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	22 066	23 542	24 087	24 806	23 795	24 380
Sum gjeldsinstrumenter som holdes til forfall	28 431	30 483	31 338	32 664	31 053	32 127
GJELDSINSTRUMENTER KLASSIFISERT SOM LÅN OG FORDRINGER - REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST						
Norske obligasjonslån	44 187	46 556	40 963	43 110	45 414	47 228
Utenlandske obligasjonslån	101 102	105 960	86 570	90 090	96 106	98 645
Andre fordringer	34	34	23	23	29	29
Sum gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer	145 323	152 549	127 555	133 222	141 549	145 902
UTLÅN KOMMUNER, BEDRIFTER OG PERSONKUNDER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET						
Lån til kommunal sektor eller foretak med kommunal garanti	768	768	934	934	855	855
Sum utlån kommuner, bedrifter og personkunder	768	768	934	934	855	855

NOTE 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

MILLIONER KRONER	30.06.2019		30.06.2018		31.12.2018	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
UTLÅN KOMMUNER, BEDRIFTER OG PERSONKUNDER - REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST						
Utlån med sikkerhet i pant	20 251	20 262	18 828	18 836	19 674	19 680
Lån til kommunal sektor eller foretak med kommunal garanti	69 525	70 174	62 855	63 676	67 150	67 495
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	9 054	9 094	7 438	7 480	8 016	8 049
Utlån kredittkort	65	65	67	67	69	69
Sum utlån kommuner, bedrifter og personkunder	98 896	99 595	89 188	90 059	94 909	95 293
GJELDSINSTRUMENTER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET						
Norske obligasjoner	57 615	57 615	58 361	58 361	58 737	58 737
Norske sertifikater	7 346	7 346	10 340	10 340	7 521	7 521
Utenlandske obligasjoner	87 625	87 625	84 086	84 086	85 580	85 580
Plassering hos kredittinstitusjoner	15 912	15 912	14 617	14 617	14 507	14 507
Sum gjeldsinstrumenter	168 497	168 497	167 405	167 405	166 344	166 344
EGENKAPITALINSTRUMENTER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET						
Aksjer	168 632	168 632	151 733	151 733	146 865	146 865
Aksjefond	13 375	13 375	10 809	10 809	12 199	12 199
Eiendomsfond	38	38	59	59	45	45
Alternative investeringer	1 111	1 111	880	880	858	858
Sum egenkapitalinstrumenter	183 156	183 156	163 481	163 481	159 968	159 968
FORDRINGER						
Fordringer i forbindelse med direkte forretninger	9 618	9 618	10 548	10 548	1 123	1 123
Fordringer i forbindelse med gjenforsikringsforretninger	68	68	64	64	63	63
Gjenforsikringsandel av brutto erstatningsavsetning	27	27	35	35	0	0
Fordringer ved verdipapirhandel	15 308	15 308	1 972	1 972	603	603
Fordskuddsbetalt husleie tilknyttet eiendomsvirksomheten	259	259	221	221	166	166
Andre fordringer	607	607	111	111	258	258
Sum lån og fordringer øvrige inkl. fordringer på forsikringstakere	25 886	25 886	12 951	12 951	2 213	2 213

NOTE 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

MILLIONER KRONER	30.06.2019		30.06.2018		31.12.2018	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
FINANSIELL GJELD - REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST						
Fondsobligasjonslån	1 693	1 497	1 529	1 309	1 662	1 332
Ansvarlige lån	5 790	6 519	5 668	6 122	6 029	6 302
Gjeld til kredittinstitusjoner	879	879	1 020	1 020	1 015	1 015
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	23 980	23 971	22 064	22 065	23 025	23 179
Gjeld til og innskudd fra kunder	11 465	11 465	10 218	10 218	10 662	10 662
Sum finansiell gjeld	43 807	44 331	40 499	40 734	42 392	42 489
FINANSIELL GJELD - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET						
Gjeld til kredittinstitusjoner	3 144	3 144	2 517	2 517	1 779	1 779
Sum finansiell gjeld	3 144	3 144	2 517	2 517	1 779	1 779
Eiendeler i innskuddsbasert livsforsikring	4 240	4 240	3 075	3 075	3 396	3 396
Avsetninger i innskuddsbasert livsforsikring	4 240	4 240	3 075	3 075	3 396	3 396

MILLIONER KRONER	30.06.2019		30.06.2018		31.12.2018	
	Eiendeler	Forpliktelser	Eiendeler	Forpliktelser	Eiendeler	Forpliktelser
FINANSIELLE DERIVATER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI						
Valutateterminer	1 748	424	1 250	1 991	133	6 107
Renteswaper	533	149	315	426	155	702
Rente- og valutaswaper	727	0	516	0	657	0
Akseopsjon	0	1	0	0	0	0
Sum finansielle derivater	3 008	574	2 080	2 417	944	6 809

NOTE 10 Innlån

MILLIONER KRONER	Pålydende i NOK	Valuta	Rente	Forfall	Bokført verdi 30.06.2019	Bokført verdi 30.06.2018	Bokført verdi 31.12.2018
TIDSBEGRENSET ANSVARLIG LÅN							
Kommunal Landspensjonskasse	5 163	EUR	Fast ¹	2045	5 790	5 668	6 029
Sum ansvarlige lån	5 163				5 790	5 668	6 029
FONDSOBLIGASJONSLÅN							
Kommunal Landspensjonskasse	984	JPY	Fast ²	2034	1 693	1 529	1 662
Sum fondsobligasjonslån	984				1 693	1 529	1 662
UTSTEDTE OBLIGASJONSLÅN MED FORTRINNSRETT							
KLP Kommunekreditt AS	0	NOK	Flytende	2018	0	175	0
KLP Kommunekreditt AS	288	NOK	Flytende	2019	288	3 384	1 172
KLP Kommunekreditt AS	1 555	NOK	Flytende	2020	1 562	2 862	3 314
KLP Kommunekreditt AS	680	NOK	Fast	2020	697	769	752
KLP Kommunekreditt AS	4 000	NOK	Flytende	2021	4 017	4 014	4 014
KLP Kommunekreditt AS	600	NOK	Fast	2021	607	607	602
KLP Kommunekreditt AS	5 000	NOK	Flytende	2022	5 010	4 006	4 007
KLP Kommunekreditt AS	5 000	NOK	Flytende	2023	5 013	0	2 506
KLP Kommunekreditt AS	500	NOK	Fast	2027	502	502	508
KLP Boligkreditt AS	308	NOK	Flytende	2019	308	600	408
KLP Boligkreditt AS	1 819	NOK	Flytende	2020	1 826	2 007	2 007
KLP Boligkreditt AS	2 500	NOK	Flytende	2021	2 507	2 506	2 506
KLP Boligkreditt AS	1 600	NOK	Flytende	2023	1 601	600	1 201
Annet					41	31	30
Sum utstedte obligasjonslån med fortrinnsrett	23 850				23 980	22 064	23 025

Noten viser finansiell gjeld konsernet har ved periodeslutt, hvor mesteparten er finansiering til KLP Bank konsernet. De angitte selskapene er utstedere av den finansielle gjelden som er beskrevet. Innskudd hører inn under KLP Banken AS.

¹ Lånet har et renteendringstidspunkt i 2025.

² Lånet har et renteendringstidspunkt i 2034.

³ Det er ikke kontraktfestet forfall på innskudd.

NOTE 10 Innlån– forts.

MILLIONER KRONER	Pålydende i NOK	Valuta	Rente	Forfall	Bokført verdi 30.06.2019	Bokført verdi 30.06.2018	Bokført verdi 31.12.2018
GJELD TIL KREDITTINSTITUSJONER							
KLP Banken AS	0	NOK	Fast	2018	0	205	0
KLP Banken AS	175	NOK	Flytende	2019	175	815	614
KLP Banken AS	300	NOK	Flytende	2020	301	0	201
KLP Banken AS	200	NOK	Flytende	2022	200	0	200
KLP Banken AS	200	NOK	Flytende	2024	200	0	0
KLP Fond	0	NOK	Fast	2018	0	847	0
KLP Fond	0	NOK	Fast	2019	0	0	509
KLP Fond	0	NOK/EUR/USD	Flytende	2018	0	823	0
KLP Fond	1 211	NOK/EUR/USD	Flytende	2019	1 211	0	621
Kommunal Landspensjonskasse	0	NOK/EUR/USD	Flytende	2018	0	842	0
Kommunal Landspensjonskasse	1 933	NOK/EUR/USD	Flytende	2019	1 933	0	650
KLP Banken AS	0	NOK/EUR/USD	Flytende	2018	0	4	0
Annet					1	0	0
Sum gjeld til kredittinstitusjoner	4 019				4 023	3 537	2 794
GJELD TIL OG INNSKUDD KUNDER ³							
Privat	9 441	NOK			9 441	8 179	8 716
Næring	1 992	NOK			1 992	2 013	1 914
Utlandet	31	NOK			31	26	32
Sum gjeld til og innskudd fra kunder.	11 465				11 465	10 218	10 662
Sum innlån	45 480				46 951	43 016	44 172

Noten viser finansiell gjeld konsernet har ved periodeslutt, hvor mesteparten er finansiering til KLP Bank konsernet.

De angitte selskapene er utstedere av den finansielle gjelden som er beskrevet. Innskudd hører inn under KLP Banken AS.

¹ Lånet har et renteendringstidspunkt i 2025.

² Lånet har et renteendringstidspunkt i 2034.

³ Det er ikke kontraktfestet forfall på innskudd.

NOTE 11 Virkelig verdi hierarki

30.06.2019 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Investeringseiendom	0	0	69 581	69 581
Tomter	0	0	937	937
Eiendomsfond	0	0	2 955	2 955
Bygg	0	0	65 689	65 689
Utlån til virkelig verdi	0	768	0	768
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	43 665	109 044	0	152 708
Sertifikater	4 734	2 612	0	7 346
Obligasjoner	24 552	106 432	0	130 984
Obligasjonsfond	14 379	0	0	14 379
Utlån og fordringer	14 067	1 722	0	15 789
Aksjer og andeler	164 484	5 072	13 600	183 156
Aksjer	162 566	3 923	2 143	168 632
Aksjefond	1 917	0	60	1 977
Eiendomsfond	0	38	0	38
Spesialfond	0	1 111	0	1 111
Private Equity	0	0	11 397	11 397
Finansielle derivater	0	3 008	0	3 008
Sum eiendeler regnskapsført til virkelig verdi	222 215	119 613	83 182	425 010
FORPLIKTELSER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Finansielle derivater gjeld	0	574	0	574
Gjeld til andre kredittinstitusjoner og annen gjeld ¹	3 144	0	0	3 144
Sum forpliktelser regnskapsført til virkelig verdi	3 144	574	0	3 718

¹ Linjen «Gjeld til kredittinstitusjoner» i balansen inneholder forpliktelser målt til virkelig verdi og amortisert kost. Denne linjen er derfor ikke avstembar mot balansen. Forpliktelsene som måles til amortisert kost utgjør 879 millioner kroner per 30.06.2019

NOTE 11 Virkelig verdi hierarki – forts.

30.06.2018 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Investeringseiendom	0	0	63 624	63 624
Tomter	0	0	842	842
Eiendomsfond	0	0	2 631	2 631
Bygg	0	0	60 151	60 151
Utlån til virkelig verdi	0	934	0	934
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	44 580	108 343	0	152 923
Sertifikater	7 335	3 005	0	10 340
Obligasjoner	24 025	105 337	0	129 362
Obligasjonsfond	13 221	0	0	13 221
Utlån og fordringer	12 887	1 595	0	14 481
Aksjer og andeler	147 336	4 760	11 385	163 481
Aksjer	145 598	3 822	2 313	151 733
Aksjefond	1 738	0	43	1 781
Eiendomsfond	0	59	0	59
Spesialfond	0	880	0	880
Private Equity	0	0	9 029	9 029
Finansielle derivater	0	2 080	0	2 080
Sum eiendeler regnskapsført til virkelig verdi	204 803	117 713	75 009	397 524
FORPLIKTELSER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Finansielle derivater gjeld	0	2 417	0	2 417
Gjeld til andre kredittinstitusjoner og annen gjeld ¹	1 670	847	0	2 517
Sum forpliktelser regnskapsført til virkelig verdi	1 670	3 264	0	4 934

NOTE 11 Virkelig verdi hierarki – forts.

31.12.2018 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Investeringseiendom	0	0	67 570	67 570
Tomter	0	0	903	903
Eiendomsfond	0	0	2 887	2 887
Bygg	0	0	63 780	63 780
Utlån til virkelig verdi	0	855	0	855
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	44 655	107 176	0	151 830
Sertifikater	5 222	2 298	0	7 521
Obligasjoner	26 193	104 877	0	131 070
Obligasjonsfond	13 240	0	0	13 240
Utlån og fordringer	12 747	1 766	0	14 514
Aksjer og andeler	143 025	3 957	12 986	159 968
Aksjer	141 269	3 054	2 542	146 865
Aksjefond	1 756	0	61	1 816
Eiendomsfond	0	45	0	45
Spesialfond	0	858	0	858
Private Equity	0	0	10 383	10 383
Finansielle derivater	0	944	0	944
Sum eiendeler regnskapsført til virkelig verdi	200 427	114 699	80 556	395 681
FORPLIKTELSE REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Finansielle derivater gjeld	0	6 809	0	6 809
Gjeld til andre kredittinstitusjoner og annen gjeld ¹	1 270	509	0	1 779
Sum forpliktelser regnskapsført til virkelig verdi	1 270	7 317	0	8 588
ENDRINGER I NIVÅ 3, INVESTERINGSEIENDOM				
Inngående balanse 01.01.		Bokført verdi 30.06.2019 67 570	Bokført verdi 30.06.2018 63 519	Bokført verdi 31.12.2018 63 519
Solgt / avgang som følge av reklass		-51	0	-452
Tilgang som følge av kjøp og aktiveringer		2 142	0	2 831
Urealiserte endringer		-73	96	1 673
Øvrige endringer		-8	9	0
Utgående balanse 30.06./31.12.		69 581	63 624	67 570
Realisert gevinst / tap		0	363	363
ENDRINGER I NIVÅ 3, VERDIPAPIRER				
Inngående balanse 01.01.		Bokført verdi 30.06.2019 12 986	Bokført verdi 30.06.2018 10 438	Bokført verdi 31.12.2018 10 438
Solgt		-2 139	-1 032	-2 414
Kjøpt		1 988	1 165	2 607
Urealiserte endringer		765	814	2 356
Utgående balanse 30.06./31.12.		13 600	11 385	12 986
Realisert gevinst / tap		0	523	1 279
Sum nivå 3 per 30.06./31.12.		83 182	75 009	80 556

¹Linjen «Gjeld til kredittinstitusjoner» i balansen inneholder forpliktelser målt til virkelig verdi og amortisert kost. Denne linjen er derfor ikke avstembar mot balansen. Forpliktelsene som måles til amortisert kost utgjør 879 millioner kroner per 30.06.2019

NOTE 11 Virkelig verdi hierarki – forts.

Urealiserte endringer og realisert gevinst/tap reflekteres på linjen «Netto verdiendringer på finansielle instrumenter» i konsernresultatet.

Tabellene «Endringene i nivå 3» viser endringer i nivå 3 klassifiserte papirer i perioden angitt.

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Høyeste kvalitet i forhold til virkelig verdi er basert på noterte kurser i et aktivt marked. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand.

NIVÅ 1:

Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra noterte priser i et aktivt marked for identiske eiendeler eller forpliktelser som enheten har tilgang til ved rapporteringstidspunktet. Eksempler på instrumenter i nivå 1 er børsnoterte papirer.

NIVÅ 2:

Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra observerbare markedsdata. Dette inkluderer priser basert på identiske instrumenter, men hvor instrumentet ikke innehar høy nok omsetningsfrekvens og derfor ikke anses som omsatt i et aktivt marked, samt priser basert på tilsvarende eiendeler og prisledende indikatorer som kan bli bekreftet fra markedsinformasjon. Eksempler på instrumenter i nivå 2 er rentepapirer priset ut fra rentebaner.

NIVÅ 3:

Instrumenter på nivå 3 innehar ingen observerbare markedsdata eller omsettes i markeder ansett som inaktive. Prisen baseres hovedsakelig på egne beregninger hvor reell virkelig verdi kan avvike hvis instrumentet skulle blitt omsatt. Instrumentene som omfattes i nivå 3 hos konsernet er blant annet unoterte aksjer og Private Equity.

Verdsettelse rundt poster i de ulike nivåene er beskrevet i note 9. For beskrivelse av prising på investerings eiendom henvises det til årsrapporten.

For eiendeler som inngår i nivå 3 er det ikke blitt gjort noen sensitivitetsanalyse. For sensitivitetsanalyse for investerings eiendom henvises det til årsrapporten. Alt av investerings eiendom inngår forøvrig i nivå 3. En endring i variablene til prisingen er vurdert som lite signifikant for verdipapirene. På generelt grunnlag vil en endring i prisingen på 5% gi en endring på 4 159 millioner kroner per 30.06.2019 på de eiendelene som ligger i nivå 3.

Eiendeler i innskuddsbasert livforsikring er ikke inkludert i tabellen. Eiendeler i innskuddsbasert livforsikring har 4 240 millioner kroner i finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi, alt i nivå 1. Per 30.06.2019 vil de 4 240 millioner kronene inngå med 2891 millioner i aksjer og andeler i nivå 1, 1 348 millioner kroner i gjeldsinstrumenter til virkelig verdi i nivå 1 og det resterende er utlån og fordringer i nivå 1.

Hva gjelder flytting av papirer mellom nivåene er det lagt grenser på antall handelsdager og omsetningsmengde på aksjer for å skille nivå 1 og nivå 2. De generelle prinsippene rundt nivåfordeling går hovedsaklig på om eiendelen eller forpliktelsen er notert eller ikke, og om noteringen kan anses å være i et aktivt marked. For aksjer er det et ytterligere skille på handelsdager og omsetningsmengde som skiller ut noterte papirer som ikke inngår i aktivt marked. Ved flytting mellom nivåene tas det forøvrig utgangspunkt i verdien ved periodeslutt.

I 2. kvartal er det flyttet aksjer for 29 millioner kroner fra nivå 1 til 2. Dette skyldes endring i likviditet.

NOTE 12 Likviditetsrisiko

Tabellen nedenfor spesifiserer selskapets finansielle forpliktelser klassifisert etter forfallsstruktur. Beløpene i tabellen er udiskonterte kontraktsmessige kontantsstrømmer.

30.06.2019 MILLIONER KRONER	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlige lån ¹	0	248	990	6 073	0	7 311
Fondsobligasjonslån ¹	0	93	248	310	1 456	2 108
Gjeld til og innskudd fra kunder (uten bestemt forfall)	11 465	0	0	0	0	11 465
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	0	2 139	22 321	609	0	25 069
Gjeld til kredittinstitusjoner	44	190	728	0	0	962
Finansielle derivater	700	1 033	69	-90	-274	1 438
Leverandørgjeld	122	0	0	0	0	122
Betingede forpliktelser (uten bestemt forfall)	19 798	0	0	0	0	19 798
Sum	32 130	3 702	24 357	6 903	1 182	68 273

Hensyntar man ikke-kontrollerende eierinteresser, reduseres derivater med forfall innen en måned med 11 millioner kroner, gjeld til kredittinstitusjoner innen en mnd. reduseres med 0,5 millioner kroner og derivater med forfall innen 1 til 12 måneder reduseres med 14 millioner kroner. Total reell likviditetsrisiko for konsernet er 68 248 millioner kroner.

30.06.2018 MILLIONER KRONER	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlige lån ¹	0	243	971	6 195	0	7 408
Fondsobligasjonslån ¹	0	89	237	297	1 420	2 044
Gjeld til og innskudd fra kunder (uten bestemt forfall)	10 218	0	0	0	0	10 218
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	0	952	21 419	623	0	22 994
Gjeld til kredittinstitusjoner	1 284	788	239	0	0	2 311
Finansielle derivater	1 418	2 515	158	-94	-195	3 802
Leverandørgjeld	217	0	0	0	0	217
Betingede forpliktelser (uten bestemt forfall)	16 342	0	0	0	0	16 342
Sum	29 479	4 587	23 024	7 020	1 226	65 336

¹ Noe av den ansvarlige lånekapitalen er evigvarende. Beregnede kontantstrømmer er frem til forventet forfall ved rentereguleringstidspunkt.

Hensyntar man ikke-kontrollerende eierinteresser, reduseres derivater med forfall innen en måned med 1,2 millioner kroner, gjeld til kredittinstitusjoner innen en mnd. reduseres med 343 millioner kroner og derivater med forfall innen 1 til 12 måneder reduseres med 507 millioner kroner. Total reell likviditetsrisiko for konsernet er 64 485 millioner kroner.

NOTE 12 Likviditetsrisiko – forts.

31.12.2018 MILLIONER KRONER	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlige lån ¹	0	252	1 010	6 444	0	7 706
Fondsobligasjonslån ¹	0	63	252	315	1 520	2 151
Gjeld til og innskudd fra kunder (uten bestemt forfall)	10 662	0	0	0	0	10 662
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	0	1 547	21 844	616	0	24 006
Gjeld til kredittinstitusjoner	1 930	540	412	0	0	2 882
Finansielle derivater	5 291	4 231	313	-96	-295	9 445
Leverandørgjeld	50	0	0	0	0	50
Betingede forpliktelser (uten bestemt forfall)	20 532	0	0	0	0	20 532
Sum	38 465	6 634	23 832	7 279	1 226	77 435

Hensyntar man ikke-kontrollerende eierinteresser, reduseres derivater med forfall innen en måned med 330 millioner kroner, gjeld til kredittinstitusjoner innen en mnd. reduseres med 1 176 millioner kroner, derivater med forfall innen 1 til 12 måneder reduseres med 860 millioner kroner og derivater med forfall mellom 1 til 5 år øker med 0,3 millioner kroner. Total reell likviditetsrisiko for konsernet er 75 070 millioner kroner.

¹ Noe av den ansvarlige lånekapitalen er evigvarende. Beregnede kontantstrømmer er frem til forventet forfall ved rentereguleringstidspunkt.

Tabellen viser de samlede finansielle forpliktelsene konsernet har på rentebetalinger og innbetaling av hovedstol, basert på forfall. KLP Banken konsern innehar den største delen av de finansielle forpliktelsene i konsernet.

Med likviditetsrisiko menes risikoen for at konsernet ikke skal klare å innfri de finansielle forpliktelsene som det har. Risikoen for at konsernet ikke skal ha tilstrekkelig likviditet til å dekke kortsiktig gjeld og løpende drift er svært liten ettersom en stor del av eiendelene er likvide. Konsernet har betydelige midler investert i pengemarked, obligasjoner og aksjer som kan selges ved likviditetsbehov. Konsernets likviditetsstrategi innebærer at det til enhver tid skal ha tilstrekkelige likvide midler til å møte konsernets forpliktelser ved forfall, uten at det påløper kostnader av betydning knyttet til å frigjøre midler.

Aktivasammensetningen i konsernets porteføljer skal være tilstrekkelig likvid til å kunne dekke annet likviditetsbehov som kan oppstå. KLP Kapitalforvaltning AS forvalter likviditeten. Det er etablert interne rammer for størrelsen på likviditetsbeholdningen. Konsernets enhet for risikostyring overvåker og rapporterer utviklingen i likviditetsbeholdningen fortløpende. Konsernstyret fastsetter årlig en kapitalforvaltnings- og likviditetsstrategi for konsernet. Likviditetsstrategien inneholder blant annet rammer, ansvarsforhold, risikomål og beredskapsplan for likviditetsstyringen.

De største forpliktelsene i konsernet er forsikringsrelaterte og gjelder i all vesentlighet pensjonsforpliktelser. Disse forpliktelsene er fullfunderte og likviditetsstyringen håndteres på tilsvarende vis som øvrige forpliktelser.

NOTE 13 Renterisiko

30.06.2019 MILLIONER KRONER								
	Inntil 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm 01.01.2019 -30.06.2019	Sum	Sum justert for ikke- kontrollerende eierinteresser
EIENDELER								
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	3	4	5	-32	-286	-5	-311	-307
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	0	0	0
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-52	-41	-1 541	-1 879	-2 023	161	-5 374	-4 744
Rentefondsandeler	0	0	0	0	0	0	0	0
Utlån og fordringer	-1	-1	0	0	0	64	63	52
Utlån	0	0	0	0	0	330	330	330
Kontanter og innskudd	0	0	0	0	0	17	17	17
Betingede forpliktelser ¹	0	0	0	0	0	44	44	44
Sum eiendeler	-50	-38	-1 536	-1 911	-2 308	611	-5 231	-4 609
FORPLIKTELSER								
Innskudd	0	0	0	0	0	-57	-57	-57
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	0	0	0	0	0	-124	-124	-124
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	-4	2	61	2	0	7	68	68
Fondsobligasjon og ansvarlige lån	0	0	0	55	90	0	145	145
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0	0	-15	-15	-15
Sum forpliktelser	-4	2	61	57	90	-189	18	18
Sum før skatt	-54	-36	-1 474	-1 854	-2 218	422	-5 213	-4 590
Sum etter skatt	-40	-27	-1 106	-1 390	-1 664	317	-3 910	-3 443

¹ Betingede forpliktelser er i denne sammenheng aksepterte, ikke utbetalte utlån.

NOTE 13 Renterisiko – forts.

30.06.2018 MILLIONER KRONER								
	Inntil 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm 01.01.2018 -30.06.2018	Sum	Sum justert for ikke- kontrollerende eierinteresser
EIENDELER								
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	-3	4	20	188	-319	-2	-113	-109
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	1	1	1
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-52	-83	-1 291	-1 999	-1 733	179	-4 978	-4 384
Rentefondsandeler	-787	0	0	0	0	0	-787	-787
Utlån og fordringer	0	-2	0	0	0	78	75	62
Utlån	0	0	0	0	0	305	305	305
Kontanter og innskudd	0	0	0	0	0	20	20	20
Betingede forpliktelser ¹	0	0	0	0	0	20	20	20
Sum eiendeler	-842	-81	-1 271	-1 811	-2 053	601	-5 456	-4 871
FORPLIKTELSE								
Innskudd	0	0	0	0	0	-51	-51	-51
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	0	0	0	0	0	-115	-115	-115
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	2	5	48	-29	2	11	39	37
Fondsobligasjon og ansvarlige lån	0	0	0	53	79	0	131	131
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0	0	-21	-21	-21
Sum forpliktelser	2	6	48	24	80	-176	-16	-18
Sum før skatt	-840	-75	-1 223	-1 787	-1 972	425	-5 472	-4 890
Sum etter skatt	-630	-56	-917	-1 340	-1 479	319	-4 104	-3 667

¹ Betingede forpliktelser er i denne sammenheng aksepterte, ikke utbetalte utlån.

NOTE 13 Renterisiko – forts.

31.12.2018 MILLIONER KRONER								
	Inntil 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm 01.01.2018 -31.12.2018	Sum	Sum justert for ikke- kontrollerende eierinteresser
EIENDELER								
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	3	6	-1	84	-290	-4	-202	-207
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	1	1	1
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-50	-55	-1 439	-1 904	-1 718	346	-4 819	-4 276
Rentefondsandeler	-831	0	0	0	0	0	-831	-831
Utlån og fordringer	-1	-1	0	0	0	145	143	117
Utlån	0	0	0	0	0	630	630	630
Kontanter og innskudd	0	0	0	0	0	30	30	30
Betingede forpliktelser ¹	0	0	0	0	0	101	101	101
Sum eiendeler	-880	-50	-1 440	-1 820	-2 007	1 249	-4 947	-4 435
FORPLIKTELSE								
Innskudd	0	0	0	0	0	-107	-107	-107
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	0	0	0	0	0	-240	-240	-240
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	-1	3	69	29	0	19	119	119
Fondsobligasjon og ansvarlige lån	0	0	0	54	89	0	143	143
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0	0	-38	-38	-38
Sum forpliktelser	-1	3	69	84	89	-366	-122	-122
Sum før skatt	-881	-47	-1 371	-1 736	-1 918	883	-5 069	-4 557
Sum etter skatt	-661	-35	-1 028	-1 302	-1 439	662	-3 802	-3 418

¹ Betingede forpliktelser er i denne sammenheng aksepterte, ikke utbetalte utlån.

Noten viser resultateffekten ved en økning i markedsrenten på én prosent, for virkelig verdi risiko og flytende rente risiko.

Endring i virkelig verdi (virkelig verdi risiko) vises i de fem første kolonnene, sortert etter forfallstidspunkt på papirene, og er beregnet ved endring i virkelig verdi på rentebærende instrumenter hvis renten hadde vært en prosent høyere ved periodeslutt. Kolonnen «Endring i kontantstrøm» (flytende rente risiko) viser endringen i kontantstrømmer hvis renten hadde vært en prosent høyere gjennom perioden det rapporteres på. Summen av disse reflekterer den samlede resultat-effekten som scenarioet ved en prosents høyere rente hadde gitt konsernet i perioden det rapporteres på. Virkelig verdi risiko gjelder fastrente papirer hvor markedsverdien på papiret svinger i motsatt takt av markedsrenten. Flytende rente risiko gjelder papirer som har flytende rente, hvor markedsverdien holder seg stabil, men hvor endring i markedsrente gir utslag i endrede løpende inntekter.

Rentepapirer, med følgende egenskaper og klassifiseringer, faller inn under noten; verdipapirer til virkelig verdi over

resultatet (flytende og faste rentebetingelser), investeringer som holdes til forfall (kun de med flytende rentebetingelser) og lån og fordringer (kun de med flytende rentebetingelser). Konsernet har ingen rentepapirer klassifisert som tilgjengelig for salg.

Konsernets investeringer i reteinstrumenter med fast rente, som regnskapsføres til amortisert kost, gir ingen endring i resultatregnskapet ved endring av markedsrente. Tilsvarende gjelder for utstedt gjeld med fast rente regnskapsført til amortisert kost.

Forsikringskontrakter med avkastningsgaranti endrer ikke regnskapsmessig verdi selv om rentenivået endres. Endring i rentenivå har heller ingen innvirkning på den garanterte avkastningen, men vil ha betydning for den oppnådde avkastning som skal dekke avkastningsgarantien. Det skyldes at forsikringsmidlene delvis investeres i gjeldsinstrumenter hvor kontantstrømmene skal bidra til å dekke avkastningsgarantien.

NOTE 14 Kredittisiko

30.06.2019 MILLIONER KRONER									
	Investment grade AAA til BBB	Lavere Rating	Offentlig garanti	Bank og finans	Boliglån < 80% ¹	Boliglån > 80% ¹	Øvrige	Totalt	Totalt justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	26 528	0	30	0	0	0	1 873	28 431	28 431
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	121 920	0	973	627	0	0	21 803	145 323	145 323
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning ²	107 833	967	3 991	15 051	0	0	11 866	139 707	125 516
Rentefond	0	0	0	0	0	0	14 379	14 379	13 240
Utlån og fordringer	15 303	0	0	486	0	0	0	15 789	12 869
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	3 008	0	0	0	0	0	0	3 008	2 711
Kontanter og innskudd	3 366	0	0	60	0	0	0	3 426	3 426
Utlån	0	0	69 661	0	18 175	2 092	9 737	99 664	99 664
Sum	277 956	967	74 655	16 224	18 175	2 092	59 657	449 727	431 180

SPESIFISERING AV INVESTMENT GRADE MILLIONER KRONER					AAA	AA	A	BBB	Sum Invest- ment grade
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost					12 680	3 692	8 554	1 602	26 528
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost					20 681	19 974	58 815	22 449	121 920
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning					40 231	9 718	27 075	30 808	107 833
Rentefond					0	0	0	0	0
Utlån og fordringer					0	3 678	11 625	0	15 303
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler					0	950	2 058	0	3 008
Kontanter og innskudd					0	240	3 126	0	3 366
Utlån					0	0	0	0	0
Sum					73 592	38 251	111 253	54 860	277 956

¹ Disse to kolonnene gir informasjon på andel boliglån med pantsikkerhet innenfor 80% av verdigrunnlag og boliglån som overgår 80% pantsikkerhet av verdigrunnlag.

² I kolonne "Øvrige" har vi inkludert en investering som bærer kredittisiko men som ikke er direkte avstembar mot balanseposten "gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultatet" og derav skaper en differanse på 1 378 millioner kroner per 30.06.2019.

NOTE 14 Kreditrisiko – forts.

30.06.2018 MILLIONER KRONER									
	Investment grade AAA til BBB	Lavere Rating	Offentlig garanti	Bank og finans	Boliglån < 80% ¹	Boliglån > 80% ¹	Øvrige	Totalt	Totalt justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	29 066	0	30	0	0	0	2 241	31 338	31 338
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	105 694	0	586	0	0	0	21 275	127 555	127 555
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning ²	112 193	1 056	4 953	8 172	0	0	14 771	141 145	128 244
Rentefond	0	0	0	0	0	0	13 221	13 221	13 221
Utlån og fordringer	14 415	0	0	66	0	0	0	14 481	12 168
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	2 080	0	0	0	0	0	0	2 080	1 902
Kontanter og innskudd	3 921	0	0	50	0	0	0	3 972	2 400
Utlån	0	0	63 027	0	16 815	1 963	8 317	90 122	90 122
Sum	267 371	1 056	68 596	8 288	16 815	1 963	59 825	423 914	406 950

SPESIFISERING AV INVESTMENT GRADE MILLIONER KRONER					
	AAA	AA	A	BBB	Sum Invest- ment grade
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	13 143	4 096	8 547	3 281	29 066
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	21 066	18 491	50 091	16 045	105 694
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	42 354	9 048	32 773	28 019	112 193
Rentefond	0	0	0	0	0
Utlån og fordringer	0	1 836	12 579	0	14 415
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	0	272	1 808	0	2 080
Kontanter og innskudd	0	516	3 405	0	3 921
Utlån	0	0	0	0	0
Sum	76 563	34 259	109 204	47 345	267 371

¹ Disse to kolonnene gir informasjon på andel boliglån med pantsikkerhet innenfor 80% av verdigrunnlag og boliglån som overgår 80% pantsikkerhet av verdigrunnlag.

² I kolonne "Øvrige" har vi inkludert en investering som bærer kreditrisiko men som ikke er direkte avstembar mot balanseposten "gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultatet" og derav skaper en differanse på 1 378 millioner kroner per 30.06.2019.

NOTE 14 Kreditrisiko – forts.

31.12.2018 MILLIONER KRONER									
	Investment grade AAA til BBB	Lavere Rating	Offentlig garanti	Bank og finans	Boliglån < 80% ¹	Boliglån > 80% ¹	Øvrige	Totalt	Totalt justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	28 743	0	31	0	0	0	2 279	31 053	31 053
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	116 292	0	664	0	0	0	24 593	141 549	141 549
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning ²	113 232	884	3 764	7 845	0	0	14 207	139 932	127 481
Rentefond	0	0	0	0	0	0	13 240	13 240	13 240
Utlån og fordringer	14 235	0	0	279	0	0	0	14 514	11 406
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	944	0	0	0	0	0	0	944	904
Kontanter og innskudd	2 949	0	0	60	0	0	0	3 009	3 009
Utlån	-	0	67 665	0	17 619	2 072	8 408	95 764	95 764
Sum	276 394	884	72 125	8 185	17 619	2 072	62 728	440 005	424 405

SPESIFISERING AV INVESTMENT GRADE MILLIONER KRONER						Sum Invest- ment grade
	AAA	AA	A	BBB		
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	12 745	3 957	8 432	3 608		28 743
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	21 830	18 988	55 903	19 570		116 292
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	40 206	9 156	34 665	29 205		113 232
Rentefond	0	0	0	0		0
Utlån og fordringer	0	2 331	11 903	0		14 235
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	0	112	832	0		944
Kontanter og innskudd	0	263	2 686	0		2 949
Utlån	0	0	0	0		0
Sum	74 782	34 808	114 421	52 383		276 394

¹ Disse to kolonnene gir informasjon på andel boliglån med pantsikkerhet innenfor 80% av verdigrunnlag og boliglån som overgår 80% pantsikkerhet av verdigrunnlag.

² I kolonne "Øvrige" har vi inkludert en investering som bærer kreditrisiko men som ikke er direkte avstembar mot balanseposten "gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultatet" og derav skaper en differanse på 1 378 millioner kroner per 30.06.2019.

NOTE 14 Kredittrisiko – forts.

Med kredittrisiko menes risikoen for at motparten ikke skal klare å møte sine forpliktelser til KLP Konsernet. I denne tabellen er kredittrisikoen målt ved ratingbyråers estimater på hvor høy kredittverdighet de ulike utstederne av rentepapirer har. For eiendeler som ikke er ratet så er de lagt i andre kategorier som beskriver kredittrisiko, eksempelvis sektor og garantier.

Det er lagt vekt på at kreditteksponeringen er diversifisert for å unngå konsentrasjon av kredittrisiko mot enkelte debitorer. For å overvåke kredittrisiko i utlånene og investeringene er det nedsatt en egen kredittkomite som møtes på jevnlig basis. Grensene for kredittrisiko mot den enkelte debitor fastsettes av komiteen. Endringer i debitors kredittvurdering overvåkes og følges opp av KLP Kapitalforvaltning AS.

Konsernet har god balanse mellom norske og internasjonale obligasjoner, og har en portefølje av utelukkende gode kreditter. Konsernet har en høy konsentrasjon av gjeldsinstrumenter rettet mot norsk offentlig sektor.

I noteinndelingen er det benyttet rating fra Standard & Poor's, Moodys og Fitch. Ratingen er konvertert til S&P sin

ratingtabell, hvor AAA er tilknyttet papirer med høyest kredittverdighet. Laveste rating av de tre er benyttet. Alle tre ratingselskaper er likestilte som grunnlag for investeringer i rentepapirer. Det som er klassifisert som «Øvrige» er i all hovedsak verdipapirer utstedt av kraftselskaper og andre foretaksobligasjoner; dette beløper seg til 60 milliarder kroner per 30.06.2019. KLP Konsernet har strenge retningslinjer for investeringer i rentepapirer, som også gjelder for investeringer som faller inn under kategorien Øvrige.

Linjene i noten er sammenfallende med balanseoppsettet. Unntakene er gjeldsinstrumenter til virkelig verdi som er delt opp i tre kategorier i noten og utlån som vist samlet i noten, men som befinner seg på to linjer i balansen (virkelig verdi og amortisert kost).

Konsernregnskapet viser enheter KLP konsernet anses å ha kontroll over. Dette gir inntrykk av en høyere risiko enn hva som er reelt, da risiko som konsernet ikke bærer vises i regnskapet. I ytterste kolonne vises det kun selskaper, og faktisk eierskap i fond som konsernet har ved periodeslutt.

MILLIONER KRONER	30.06.2019		30.06.2018		31.12.2018	
	Konsolidert	Justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond	Konsolidert	Justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond	Konsolidert	Justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
TI STØRSTE MOTPARTER						
Motpart 1	11 205	10 984	15 396	15 235	13 491	13 322
Motpart 2	10 741	9 131	9 425	9 034	8 766	8 475
Motpart 3	9 598	8 582	8 317	8 317	8 475	8 475
Motpart 4	8 505	8 505	6 733	6 010	6 860	5 896
Motpart 5	7 551	7 259	6 382	5 474	5 966	5 785
Motpart 6	5 807	5 709	5 541	5 457	5 285	4 962
Motpart 7	4 775	4 703	4 703	4 703	4 766	4 699
Motpart 8	4 750	4 661	4 653	4 621	4 750	4 698
Motpart 9	4 703	4 643	3 485	3 427	4 698	4 696
Motpart 10	3 725	3 536	3 113	3 099	3 686	3 577
Sum	71 359	67 714	67 746	65 378	66 743	64 584

Tabellen ovenfor viser de ti største motpartene KLP konsernet har eksponering mot. Beløpene oppgitt er balanseført verdi. «Totalt justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond» inkluderer kun det som er i

konsernets eie og hvor konsernet innehar reell kredittrisiko. Majoriteten av de ti største motpartene er enten finansinstitusjoner eller motparter omfattet av en offentlig garanti (statlig eller kommunal garanti).

NOTE 15 Forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring

MILLIONER KRONER	30.06.2019	30.06.2018	31.12.2018
Premiereserve - ordinær tariff	450 838	423 577	435 267
Premiefond, bufferfond og pensjonistenes overskuddsfond	12 690	15 287	12 098
Tilleggsavsetning	28 403	25 624	28 418
Kursreguleringsfond	48 104	38 455	33 447
Andre avsetninger	61	55	54
Udisponert resultat tilført forsikringskontraktene	4 238	5 170	0
Sum forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring	544 335	508 168	509 284

MILLIONER KRONER	30.06.2019	30.06.2018	31.12.2018
Premiereserve	4 224	3 064	3 377
Innskuddsfond	16	11	20
Sum avsetning i innskuddsbasert livsforsikring	4 240	3 075	3 396

NOTE 16 Annen kortsiktig gjeld

MILLIONER KRONER	30.06.2019	30.06.2018	31.12.2018
Kortsiktig gjeld verdipapirhandel	19 230	4 466	2 292
Påløpt ikke utlignet skatt	571	103	655
Forskuddstrekk pensjonsordning	688	634	420
Leverandørgjeld	299	217	373
Forhåndsinnkalt tilskudd til forsikringsvirksomheten	105	111	1 434
Øvrig kortsiktig gjeld	773	721	878
Sum annen kortsiktig gjeld	21 666	6 252	6 053

NOTE 17 Kapitalkrav

I Solvens II-balansen inngår eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi. For eiendeler som har en annen verdi i regnskapet legges derfor mer-/mindreverdiene til. For KLPs forsikringsforpliktelser finnes det ikke observerbare markedsverdier. Disse beregnes derfor ved et beste estimat basert på aktuarielle forutsetninger. I tillegg kommer en risikomargin som skal reflektere en tredjeparts kapitalkostnader ved å overta disse forpliktelsene.

Kapitalgruppe 1 fremkommer av Solvens II-balansen, samt fondsobligasjonslånet. Kapitalgruppe 2 består av ansvarlige lån, risikoutjevningssfond og ikke-innbetalt supplerende kapital. Finanstilsynet har godkjent at KLPs vedtektsfestede etterinnkallingsrett kan regnes med som supplerende kapital med et beløp tilsvarende 2,5% av foretakets premiereserve.

Kapital som kan medregnes i kapitalgruppe 2 er i hovedsak begrenset oppad til 50% av kapitalkravet.

Uten bruk av midlertidig fradrag i forsikringstekniske avsetninger er foretakets solvensgrad 239% som er godt over foretakets mål om minst 150%. Med det midlertidige fradraget er solvensgraden 295%.

	30.06.2019	30.06.2018	31.12.2018
Solvensgrad	239 %	231 %	243 %

MILLIARDER KRONER	30.06.2019	30.06.2018	31.12.2018		30.06.2019	30.06.2018	31.12.2018
FORENKLET SOLVENS II BALANSE							
Eiendeler, bokført	603	560	566	Beste estimat	547	508	507
Merverdier HTF/lån og fordringer	9	7	5	Risikomargin	14	13	13
Merverdier øvrige utlån	1	1	0	Ansvarlige lån/fondsobligasjonslån	8	8	8
Øvrige mer/mindreverdier	0	0	0	Andre forpliktelser	9	7	9
Utsatt skattefordel	0	0	0	Utsatt skatteforpliktelse	2	2	2
Sum eiendeler etter solvens II	613	568	572	Sum forpliktelser etter solvens II	580	538	539
				Eiendeler minus forpliktelser	33	30	33
				- Utsatt skattefordel	0	0	0
				- Risikoutjevningssfond	-5	-4	-5
				+ Fondsobligasjonslån	2	2	2
				Basiskapital - kapitalgruppe 1	29	27	29
				Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 1	29	27	29
				Ansvarlige lån	6	6	6
				Risikoutjevningssfond	5	4	-5
				Basiskapital - kapitalgruppe 2	12	10	2
				Supplerende kapital	11	11	11
				Supplerende kapital - kapitalgruppe 2	11	11	11
				Frdrag for maks. kapital i gruppe 2	-16	-14	-5
				Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 2	7	7	7
				Utsatt skattefordel	0	0	0
				Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 3	0	0	0
				Tellende ansvarlig kapital under Solvens II	36	34	36
				Solvenskapitalkrav (SCR)	15	15	15
				Solvensgrad	239 %	231 %	243 %

NOTE 18 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør

30.06.2019 MILLIONER KRONER					Relaterte beløp som ikke er presentert netto			
	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/gjeld som er presentert netto	Balansført verdi	Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdipapirer	Netto beløp	Netto beløp justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
EIENDELER								
Finansielle derivater	3 008	0	3 008	-573	-2 538	-156	7	8
Repoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum	3 008	0	3 008	-573	-2 538	-156	7	8
GJELD								
Finansielle derivater	618	0	618	-573	-34	-77	44	44
Repoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum	618	0	618	-573	-34	-77	44	44

30.06.2018 MILLIONER KRONER					Relaterte beløp som ikke er presentert netto			
	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/gjeld som er presentert netto	Balansført verdi	Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdipapirer	Netto beløp	Netto beløp justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
EIENDELER								
Finansielle derivater	2 080	0	2 080	-1 364	-995	0	1	1
Repoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum	2 080	0	2 080	-1 364	-995	0	1	1
GJELD								
Finansielle derivater	2 417	0	2 417	-1 364	-428	-1 203	22	13
Repoer	847	0	847	0	0	0	847	847
Sum	3 265	0	3 265	-1 364	-428	-1 203	870	860

NOTE 18 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør - forts.

31.12.2018 MILLIONER KRONER	Brutto finansielle eiendeler/ gjeld	Brutto eiendeler/ gjeld som er presentert netto	Balansført verdi	Finansielle instrumenter	Relaterte beløp som ikke er presentert netto		Netto beløp	Netto beløp justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
					Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdipapirer		
EIENDELER								
Finansielle derivater	944	0	944	-293	-632	0	23	23
Repoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum	944	0	944	-293	-632	0	23	23
GJELD								
Finansielle derivater	6 809	0	6 809	-293	-1 313	-8 083	0	0
Repoer	509	0	509	0	0	0	509	509
Sum	7 318	0	7 318	-293	-1 313	-8 083	509	509

Formålet med noten er å vise den potensielle effekten av nettingavtaler i konsernet; hvilke muligheter konsernet har for å motregne bilaterale avtaler mot andre motparter dersom disse skulle gå konkurs, og beløpet som gjenstår om alle slike nettingavtaler materialiseres. Notene viser derivatposisjoner og repo-avtaler i balansen. Repoer inngår i linjen "Gjeld til kredittinstitusjoner" i balansen.

De konsoliderte tallene inkluderer alle enheter KLP konsernet anses å ha kontroll over. I tillegg viser ytterste kolonne hvilket reelt nettobeløp som gjenstår om konsernet motregner avtalene; noe som kun inkluderer konsernselskaper av ordinær art.

Nøkkeltall - akkumulert

MILLIONER KRONER	2. kvartal 2019	1. kvartal 2019	4. kvartal 2018	3. kvartal 2018	2. kvartal 2018	1. kvartal 2018	4. kvartal 2017	3. kvartal 2017
KLP KONSERN								
Resultat før skatt	1 678	953	2 840	2 255	1 516	880	2 474	2 799
Forvaltningskapital	736 852	699 017	675 558	691 571	668 577	649 547	652 167	641 486
Egenkapital	34 893	34 457	33 857	32 307	30 386	30 158	29 564	29 363
Solvensgrad	239 %	245 %	243 %	249 %	231 %	233 %	224 %	210 %
Antall ansatte i konsernet	998	993	990	990	980	966	961	956
KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE								
Resultat før skatt	1 457	808	2 425	1 438	1 287	812	1 985	1 295
Premieinntekter for egen regning	21 834	6 705	38 727	31 259	21 989	6 334	32 417	23 989
- herav tilflyttet premiereserve	-	-	5	5	5	5	298	208
Erstatninger for egen regning	10 028	5 022	18 847	14 110	9 473	4 844	17 386	13 044
- herav fraflyttet premiereserve, tilleggsavs. og kursreguleringsfond	288	248	497	497	497	424	212	211
Eiendeler i kollektivporteføljen	541 802	529 900	515 905	509 046	502 991	495 146	495 607	480 375
Eiendeler i investeringsvalgporteføljen	2 589	2 491	2 423	2 478	2 487	2 351	2 375	2 329
Forsikringskundernes fond inkludert opptjent resultat	542 589	524 095	507 600	514 393	506 479	487 732	489 159	477 463
- herav fond med garantert avkastning	461 642	449 226	445 799	439 939	437 311	424 503	421 286	411 325
Ansvarlig kapital	36 410	36 510	36 106	36 854	34 417	34 131	33 511	34 597
Solvensgrad	264 %	270 %	263 %	274 %	253 %	255 %	242 %	223 %
Risikoresultat	536	207	958	578	393	193	897	426
Avkastningsresultat	4 338	2 157	5 207	6 086	5 046	2 931	6 769	5 487
Administrasjonsresultat	80	48	137	115	22	29	141	143
Soliditetskapital	132 050	123 125	108 825	120 680	115 445	109 209	116 656	115 446
Bokført avkastning kollektivporteføljen	2,0 %	1,0 %	3,5 %	3,1 %	2,3 %	1,2 %	3,9 %	3,1 %
Verdijustert avkastning kollektivporteføljen	4,8 %	3,1 %	1,5 %	2,9 %	1,3 %	-0,4 %	6,7 %	4,6 %
Avkastning investeringsvalgporteføljen	5,4 %	3,7 %	0,6 %	3,1 %	1,3 %	-0,9 %	7,4 %	5,0 %
Avkastning selskapsporteføljen	2,6 %	1,3 %	4,2 %	3,1 %	2,3 %	1,6 %	4,0 %	3,0 %

Nøkkeltall - akkumulert – forts

MILLIONER KRONER	2. kvartal 2019	1. kvartal 2019	4. kvartal 2018	3. kvartal 2018	2. kvartal 2018	1. kvartal 2018	4. kvartal 2017	3. kvartal 2017
KLP SKADEFORSIKRING AS								
Resultat før skatt	138,4	109,5	17,5	105,6	36,5	-12,5	164,2	152,6
Opptjente brutto premier	741,2	363,4	1 338,2	994,5	655,7	324,1	1 344,3	997,7
Premieinntekter for egen regning	714,4	350,0	1 268,4	942,3	620,9	306,7	1 286,8	954,7
Egenkapital	1 874,2	1 852,6	1 775,0	1 860,0	1 807,1	1 767,9	1 771,9	1 828,5
Skadeprosent	85,7 %	80,7 %	83,5 %	80,5 %	81,7 %	80,6 %	87,1 %	83,4 %
Totalkostnadsprosent	104,8 %	99,4 %	104,5 %	100,1 %	103,2 %	101,7 %	106,0 %	101,0 %
Avkastning på midler til forvaltning	3,9 %	2,5 %	1,8 %	2,4 %	1,3 %	-0,2 %	5,6 %	3,8 %
Ansvarlig kapital	1 854	1 823	1 759	1 840	1 795	1 771	1 764	1 873
Solvensgrad	248 %	246 %	243 %	251 %	240 %	237 %	233 %	257 %
Årlig premievolum person	630,5	609,6	587,9	564,1	547,8	539,6	526,4	510,5
Årlig premievolum arbeidsgiver	901,3	892,8	809,0	797,8	797,7	791,5	889,6	873,6
Netto nyttegning (akkumulert innenfor året)	72,4	44,7	119,8	43,8	27,3	10,0	50,3	103,6
KLP BEDRIFTSPENSJON AS								
Resultat før skatt	-10,0	-0,7	-20,8	-24,1	-16,7	-8,5	-24,5	-23,4
Premieinntekter for egen regning	624,7	361,4	1 041,3	731,8	474,4	247,5	996,7	770,4
- herav tilflyttet premiereserve	309,6	202,1	519,6	350,4	217,2	118,4	543,1	447
Forsikringskundernes fond inkludert opptjent resultat	5 985	5 684	5 080	5 100	4 764	4 491	4 328	4 048
- herav fond med garantert avkastning	1 551	1 535	1 492	1 498	1 498	1 483	1 442	1 425
Avkastningsresultat	5,7	3,3	28,1	25,3	19,9	11,5	77,8	16,1
Risikoresultat	-2,0	1,7	3,4	-7,9	-2,5	0,3	-0,6	-3,1
Administrasjonsresultat	-19,2	-9,6	-38,9	-28,6	-21,8	-11,2	-38,8	-28
Ansvarlig kapital	204	235	233	211	217	209	197	268
Solvensgrad	124 %	140 %	147 %	133 %	128 %	126 %	111 %	147 %
Soliditetskapital	676,3	672,4	646,3	642	665,8	674,4	721,3	708,7
Bokført kapitalavkastning kollektivportefølje	1,6 %	0,8 %	4,5 %	3,6 %	2,6 %	1,4 %	8,3 %	3,3 %
Verdijustert kapitalavkastning kollektivportefølje	2,0 %	1,1 %	3,0 %	2,4 %	1,4 %	0,4 %	5,6 %	3,7 %
Avkastning innskuddspensjon med investeringsvalg	9,5 %	7,4 %	-3,8 %	4,5 %	1,1 %	-2,6 %	11,9 %	8,3 %
Avkastning selskapsportefølje	1,8 %	1,0 %	1,1 %	1,0 %	0,5 %	0,0 %	2,3 %	1,8 %

Nøkkeltall - akkumulert – forts

MILLIONER KRONER	2. kvartal 2019	1. kvartal 2019	4. kvartal 2018	3. kvartal 2018	2. kvartal 2018	1. kvartal 2018	4. kvartal 2017	3. kvartal 2017
KLP BANKEN KONSERN								
Resultat før skatt	50,6	24,0	83,4	71,1	43,0	23,7	103,1	81,7
Netto renteinntekter	138,1	66,0	248,5	183,2	122,6	64,6	241,6	173,9
Øvrige driftsinntekter	38,5	18,9	75,4	56,0	37,4	18,3	68,2	50,7
Driftskostnader, avskrivninger og tapsavsetninger	-114,4	-57,5	-226,9	-160,7	-114,4	-58,1	-203,4	-143,2
Netto realisert/urealisert endring finansielle instrumenter til virkelig verdi	-11,6	-3,4	-13,5	-7,4	-2,7	-1,1	-3,4	0,3
Innskudd	11 465	11 031	10 662	10 531	10 218	9 733	9 669	9 401
Utlån til kunder	17 351	17 038	16 716	16 243	15 764	15 147	14 441	14 003
Utlån med offentlig garanti	16 293	16 660	16 759	16 206	16 282	16 091	16 322	17 015
Misligholdte lån	60	62	56	32	21	27	22	17
Innlån ved utstedelse av verdipapirer	24 858	24 655	24 040	23 496	23 084	23 341	22 924	23 223
Forvaltningskapital	38 861	38 586	37 089	36 468	35 817	35 404	34 981	34 855
Gjennomsnittlig forvaltningskapital	37 975	37 837	36 035	35 725	35 399	35 192	34 682	34 619
Egenkapital	2 174	2 154	2 138	2 130	2 108	2 094	2 078	1 910
Rentenetto	0,36 %	0,17 %	0,69 %	0,51 %	0,35 %	0,18 %	0,70 %	0,50 %
Resultat av ordinær drift før skatt	0,13 %	0,06 %	0,23 %	0,20 %	0,12 %	0,07 %	0,30 %	0,24 %
Egenkapitalavkastning før skatt	4,73 %	4,50 %	3,83 %	4,56 %	4,14 %	4,57 %	5,57 %	5,89 %
Kapitaldekning	19,6 %	19,0 %	20,1 %	19,9 %	20,2 %	20,6 %	21,1 %	19,5 %
Antall personkunder	66 879	64 729	62 502	60 697	59 204	57 568	54 568	52 510
Herav medlemmer i KLP	48 135	46 453	44 693	43 267	41 698	40 317	38 382	37 044
KLP KAPITALFORVALTNING AS								
Resultat før skatt	19,2	-2,1	16,7	26,6	-0,9	-2,1	46,7	50,7
Totale midler til forvaltning	530 531	520 816	494 542	498 246	483 636	483 074	488 947	473 995
Midler forvaltet for eksterne kunder	71 301	70 628	63 696	68 975	58 980	63 989	70 878	64 883

Kvartalsregnskap

BÆREKRAFTSREGNSKAP
2. KVARTAL 2019

Bærekraftsregnskap

INTEGRERE SAMFUNNSANSVAR I ALL VÅR VIRKSOMHET	30.06.2019	30.06.2018	30.06.2017	Bidrar mot FNs bærekraftsmål:
MEDARBEIDERSTATISTIKK				
Ansatte i KLP	998	980	955	n/a
Sykefravær totalt	31 %	38 %	4,4 %	3.
MILJØ				
Antall flyreiser (strekninger)	3 357	1 594	1 702	13. 12.
Klimagassutslipp fra forretningsreiser med fly (tonn CO2e)	460	291	285	13. 12.
Energiforbruk i KLPs egne kontorlokaler (kWh/m2)	138	130	143	9. 13.
Energiforbruk i KLPs eiendomsportefølje (kWh/m2)	196	194	192	9. 13.
PÅVIRKE SELSKAPER OG BRANSJER TIL MER BÆREKRAFTIG DRIFT				
Selskaper utelukket fra investeringene	346	186	176	Alle bærekraftsmål
Generalforsamlinger i norske selskap hvor KLP har stemt (antall/andel)	80 (98%)	85 (98%)	95 (99%)	n/a
Generalforsamlinger i utenlandske selskaper hvor KLP har stemt (antall/andel)	5885 (97%)	2310 (95%)	1685 (91%)	n/a
Selskaper KLP har hatt direkte dialog med	58	99	111	Alle bærekraftsmål

Bærekraftsregnskap

ØKE INVESTERINGER SOM FREMMER EN BÆREKRAFTIG UTVIKLING OG STØTTER OPP OM VÅRE FINANSIELLE MÅL	Endring 2. kvartal					Bidrar til FN´s bærekraftsmål	
	2019	2018	30.06.2019	30.06.2018	30.06.2017		
KLIMAVENNLIGE INVESTERINGER							
Fornybar energi i Norge (mNOK)	-911	194	21 760	22 589	22 106	7.	
Fornybar energi i Europa og USA (mNOK)	285	758	2 038	1 833	888	7.	
Fornybar energi i utviklingsland (mNOK)	33	39	547	445	314	7. 9. 17.	
Utlån til kraft, vann, avløp og renovasjon (mNOK)	-120	-29	2 511	3 148	3237	7.	
Internasjonale kraftselskaper (mNOK)	-29		2 464	n/a	n/a	7.	
Miljøbygg i eiendomsporteføljen (mNOK)	75	341	11 980	10 307	9355	9.	
Grønne obligasjoner (mNOK)	87	-6	914	765	688	n/a	
Andre klimavennlige investeringer (mNOK)	230	n/a	140	n/a	n/a	n/a	
Totalt (mNOK)	-350	1 296	42 354	39 086	36 588	n/a	
Som andel av KLPs investeringer	-1 %	0 %	7 %	7 %	7 %	n/a	
Fossil energi (markedsverdi mNOK)	-347	568	10 812	11 432	9 779	n/a	n/a
Fossil energi (som andel av KLPs investeringer)	0 %	0 %	2 %	2 %	2 %	n/a	n/a
Fornybar energi (markedsverdi mNOK)	-1 090	446	26 856	28 014	26 545	7.	7.
Fornybar energi (som andel av KLPs investeringer)	0 %	0 %	5 %	5 %	5 %	7.	7.
Miljøbygg i eiendomsporteføljen (verdi mNOK)	74	341	11 979	10 307	9355	9.	9.
Miljøbygg i eiendomsporteføljen (andel av porteføljens markedsverdi mNOK)	0 %	0 %	18 %	16 %	15 %	9.	9.
FINANS I UTVIKLINGSLAND							
Bank og finans i utviklingsland (mNOK)	3	0	608	554	463	1. 5. 8. 17.	
SÅKORNINVESTERINGER							
Såkorinvesteringer i Norge	1	2	4	2	n/a	8	

UTVIKLE PRODUKTER OG TJENESTER SOM BIDRAR TIL POSITIV SAMFUNNSUTVIKLING	Endring 2. kvartal					Bidrar til FN´s bærekraftsmål	
UTLÅNSVIRKSOMHET	2019	2018	30.06.2019	30.06.2018	30.06.2017		
Utlån til vei og transport (mNOK)	103	5	8 744	8104	8259	9	9
Utlån til offentlig eiendom (mNOK)	-41	131	4 730	4537	3467	9	9
Utlån til offentlig sektor og virksomheter (mNOK)	1 672	1 707	53 612	47 076	43 549	n/a	n/a

Noter til bærekraftsregnskapet

INTEGRERE SAMFUNNSANSVAR I ALL VÅR VIRKSOMHET

I KLP skal samfunnsansvar gjennomsyre organisasjonen og driften. KLP ønsker at samfunnsansvar skal være integrert i alle forretningsprosesser og virksomhetsområder på en relevant og hensiktsmessig måte.

MEDARBEIDERSTATISTIKK

Det er viktig at våre ansatte har et godt arbeidsmiljø. KLPs ansatte og deres samlede kompetanse er en nøkkelressurs for KLP.

KLP jobber kontinuerlig med å redusere de ansatte sitt sykefravær.

FNS BÆREKRAFTSMÅL:

Tallene viser hvordan KLP støtter opp om FNs bærekraftsmål 3, å sikre god helse og fremme livskvalitet.

MILJØ

KLP jobber for å redusere miljøpåvirkningen av egen drift.

FNS BÆREKRAFTSMÅL:

Indikatorene viser hvordan KLP bidrar mot flere av FNs bærekraftsmål:

- Mål 9. *Innovasjon og Infrastruktur*, spesielt mål 9.4 om å oppgradere infrastruktur og omstille næringslivet til å bli mer bærekraftig, med en mer effektiv bruk av ressurser og miljøvennlige teknologiformer.
- Mål 13, *stoppe klimaendringene*.

MÅLSETTING:

- Halvere klimagassutslipp fra egen drift innen 2030, med utgangspunkt i utslippene i 2010.
- Redusere energiforbruket i eiendomsporteføljen til 180 kWh per kvadratmeter.

DEFINISJON:

Flyreiser:

Antall flyreiser er basert på tall fra vårt reisebyrå. I 2019 gikk vårt reisebyrå over til å rapportere reiser i antall strekninger, som vil si en enkelt distanse. Tidligere år har flyreisene blitt rapportert som tur-retur reiser. En tur-retur reise kan bestå av en rekke strekninger. En reise som f.eks. Oslo – London – New York – London – Oslo er 5 strekninger med dagens rapportering, men ville tidligere telt som 1 tur-retur reise. Tallene er derfor ikke direkte sammenlignbare.

Klimagassutslipp fra våre flyreiser er utregnet basert på antall kilometer fløyet, og leveres av vårt reisebyrå. Ved endringen i rapportering på flyreiser fra vårt reisebyrå over, ble også utslippsfaktoren for klimagassutslipp oppdatert. Det benyttes nå tall fra DEFRA, 2015. Da det tidligere ble brukt en lik utslippsfaktor på alle reiser spesifiserer DEFRA metodikken mellom short, medium og long distance. Utslippstallene er derfor ikke direkte sammenlignbare mot tidligere år.

MÅLSETTING:

KLPs mål er å ha lavere sykefravær enn 4 prosent.

DEFINISJONER:

Antall ansatte inkluderer ansatte i permisjon og ansatte som jobber deltid.

Sykefravær er egenmeldt og legemeldt sykefravær. Korttids-sykefravær er definert til 1-3 dager, langtidsfravær 4 dager eller mer.

Energiforbruk KLPs egne kontorer:

Energiforbruket er en viktig kilde til KLPs klimagassutslipp. Energiforbruket i KLPs egne kontorlokaler er ikke temperaturkorrigert, men viser faktisk forbruk. Med egne kontorlokaler menes de kontorlokalene KLP-konsernets ansatte jobber i. Energiforbruket er hentet fra vårt energioppfølgingssystem.

Energiforbruk KLP Eiendoms eiendomsportefølje:

Energiforbruk KLP Eiendoms eiendomsportefølje: Data som rapporteres er gjennomsnittlig 12 måneders klimakorrigert spesifikk energibruk for egendriftede bygg.

Med egendriftede bygg menes de eiendommene som KLP eier, har ansvar for drift og vedlikehold, og hvor KLP har muligheten til å iverksette og måle effekten av miljøtiltak. Dette er bygg i Oslo, Trondheim, København og Stockholm. Alle disse byggene har energioppfølgingssystem hvor energiforbruket registreres og overvåkes. I de aller fleste byggene er leietakers energiforbruk også medtatt, slik at vi har oversikt over totalt energiforbruk på byggene.

Energiforbruk kWh per kvadratmeter pr år for KLPs egendriftede bygg er temperaturkorrigert for å kunne måle effekt av iverksatte energisparingstiltak. Selskapet har en stor portefølje med bygg, som også endrer seg over tid. De enkelte byggene kan også endre bruksmønster i kortere eller lengre tidsperioder, som for eksempel i forbindelse med leietakerutskiftninger.

Det kan være ulike grunner til at det av og til ikke er mulig å få innhentet korrekte tall, eksempelvis ved feil på målere eller for sent innrapporterte tall fra våre underleverandører. Dette tas høyde for ved at rapporteringen kun inkluderer KLPs egendriftede bygg og som har sammenlignbare driftsforhold 12 måneder tilbake i tid fra rapporteringstidspunktet. Det betyr imidlertid at byggene KLP rapporterer på varierer noe fra år til år, men vurderingen er at dette likevel vil plukke opp de riktige trendene i selskapets eiendomsmasse.

PÅVIRKE SELSKAPER OG BRANSJER TIL MER BÆREKRAFTIG DRIFT:

KLP er en engasjert investor og eier som søker å påvirke både enkeltelskaper, bransjer og markeder.

FNS BÆREKRAFTSMÅL:

Som en ansvarlig investor og eier har KLP dialog med selskaper om mange temaer relatert til FNs bærekraftsmål. KLPs utelukkelseskriterier er også i samsvar med bærekraftsmålene. Noen eksempler:

- Mål 3.a; styrke gjennomføringen av Verdens helseorganisasjons rammekonvensjon om forebygging av tobakksskader i alle land.
- Mål 8.7; treffe umiddelbare og effektive tiltak for å avskaffe tvangsarbeid, få slutt på moderne slaveri og menneskehandel og sikre at de verste formene for barnarbeid forbys og avskaffes.
- Mål 12.6; stimulere selskaper til å innføre bærekraftige arbeidsmetoder og integrere informasjon om bærekraft i sine rapporteringsrutiner.
- Mål 16.2; Stanse overgrep, utnyttning, menneskehandel og alle former for vold mot og tortur av barn, 16.4; Innen 2030 oppnå en betydelig reduksjon av ulovlige finans- og våpenstrømmer

ØKE KLIMAVENNLIGE INVESTERINGER

KLPs investeringer fremmer mange ulike dimensjoner ved en bærekraftig utvikling, men KLP vil fremover fokusere særlig på klima. KLP ønsker å styre kapitalen i en klimavennlig retning ved å sette konkrete mål for utvalgte investeringer.

FNS BÆREKRAFTSMÅL:

Indikatorene viser hvordan KLP bidrar mot flere av FNs bærekraftsmål:

- Mål 7. *ren energi*, derunder delmål 7.1; innen 2030 sikre allmenn tilgang til pålitelige og moderne energikilder, og 7.2; innen 2030 betydelig øke andelen fornybar energi i verdens samlede energiforbruk.
- Mål 9, *innovasjon og infrastruktur*. spesielt delmål 9.a; legge til rette for en bærekraftig og robust utvikling av infrastrukturen i utviklingsland ved å øke den finansielle, teknologiske og faglige bistanden, og 9.4; innen 2030 oppgradere infrastruktur og omstille næringslivet til å bli mer bærekraftig, med en mer effektiv bruk av ressurser og miljøvennlige teknologiformer.
- Mål 17.3, mobilisere ytterligere finansielle ressurser til utviklingslandene fra flere kilder.

MÅLSETTING:

Øke KLPs klimavennlige investeringer med 6 milliarder kroner per år.

- Mål 16.5; Oppnå en betydelig reduksjon i alle former for korrupsjon og bestikkelser.

MÅLSETTING:

KLP har som mål å stemme på 75 prosent av generalforsamlingene internasjonalt, og 90 prosent av generalforsamlingene i Norge.

DEFINISJON:

Antall utelukkelse viser til totalt antall selskaper KLP har ekskludert fra investeringene på grunn av brudd på *Retningslinje for KLP som ansvarlig investor ved utgangen av året*.

Antall selskaper KLP har hatt dialog med viser til selskaper som KLP har vært i kontakt med under året angående sosiale, miljø-, eller styringsmessige temaer. KLPs oppfølging varierer i omfang, tema og tidsperspektiv. Dette er en form for eierskapsutøvelse der KLP engasjerer i en dialog med selskaper for å avklare hvordan de håndterer samfunnsansvarsutfordringer samt kommuniserer KLPs forventninger som investor og eier. I 2018 har KLPs strategi vært å ha dypere, mer inngående dialog med selskapene, heller enn å ha dialog med flest mulig. Dette vil gi bedre resultater over tid.

DEFINISJON:

Det er markedsverdien av investeringene, i millioner kroner, som oppgis.

Fornybar energi:

Fornybar energi i Norge er aksje- og obligasjonsinvesteringer i norske kraft- og nettselskaper. Kraftselskapene er klassifisert som el-produsenter fra vannkraft, vindkraft eller biobrensel.

Fornybar energi i Europa og Nord-Amerika er investeringer i nye prosjekter innen fornybar energi. Investeringene gjøres gjennom en fondsforvalter spesialisert på energi (Copenhagen Infrastructure Partners).

Fornybar energi i utviklingsland er investeringer i nye prosjekter innen fornybar energi. Investeringene gjøres per i dag dels som direkteinvesteringer i samarbeid med Norfund, dels som fondsinvesteringer gjennom fondsforvalteren Climate Investor One. Investeringene er en del av KLPs portefølje for utviklingsinvesteringer, som er ett av virkemidlene i *Retningslinje for KLP som ansvarlig investor*. Formålet er å oppnå både finansiell avkastning og samfunnsmessig

gevinst. Investeringene baseres på kommersielle risiko- og avkastningsvurderinger, men vektlegger også effekten på samfunns- og miljømessige parametere.

Utlån til kraft; vann, avløp og renovasjon:

Dette er utlån til offentlig virksomhet, selskaper og prosjekter i Norge innen kraftsektoren, samt innen vann, avløp og renovasjon.

Internasjonale kraftselskaper:

Investeringer i internasjonale kraftselskaper utgjør kraftselskaper som i all hovedsak genererer elektrisitet fra fornybare kilder. Likevel har vi satt disse som en egen indikator, da de ikke utelukkende produserer elektrisitet fra fornybare kilder.

Grønne obligasjoner:

Markedsverdien omfatter obligasjoner som er klassifisert som grønne, og som ikke allerede er medregnet i KLPs investeringer i fornybar energi i Norge ovenfor. Inkludert disse er KLPs totale investeringer i grønne obligasjoner 1,6 milliarder kroner.

Fossil energi:

Tallet er markedsverdien av KLPs investeringer i selskaper klassifisert som olje- og gasselskaper, herunder eksempelvis letevirsomhet, produksjon og raffinaderi. Transport- og oljeserviceselskaper er ikke inkludert.

FINANS I UTVIKLINGSLAND:

Underutviklede finansinstitusjoner og manglende tilgang på kapital er til hinder for fattigdomsreduksjon i utviklingsland. KLP ønsker gjennom sine investeringer i finans i utviklingsland å bidra til økonomisk vekst og bedre levekår.

FNS BÆREKRAFTSMÅL:

Indikatorene viser hvordan KLP bidrar mot flere av FNs bærekraftsmål:

- Mål 1.4; innen 2030 sikre at alle kvinner og menn, særlig fattige og sårbare personer, har lik rett til økonomiske ressurser, egnet teknologi og finansielle tjenester herunder mikrofinansiering.
- Mål 5.a; Iverksette reformer for å gi kvinner lik rett til økonomiske ressurser samt tilgang til eierskap til og kontroll over jord og annen form for eiendom, finansielle tjenester, arv og naturressurser.

Miljøbygg:

Markedsverdien av miljøbygg i KLPs eiendomsportefølje. Miljøbygg er definert som bygg med særskilte miljøkvaliteter. Dette innebærer eksempelvis at bygget er BREEAM-sertifisert med minimum karakteren very good, at bygget har energiklasse B eller bedre, at bygget produserer egen energi gjennom solcellepaneler, eller at bygget har vunnet en norsk eiendomspris hvor miljø er et viktig måleparameter. Det er gjort en totalvurdering, og byggene som er klassifisert som miljøbygg oppfyller ett eller flere av disse kriteriene.

Andre klimavennlige investeringer:

Klimavennlige investeringer som ikke faller inn under en av hovedkategoriene over plasseres her. Eksempelvis har KLP investert i et Svensk skogfond som skal investere i skogeiendommer i Sverige, Finland og Baltikum.

Andel av KLPs investeringer:

Andelen er beregnet som investeringenes andel av KLPs totale investeringer.

Investeringer i børsnoterte selskaper som KLP investerer i gjennom vår indeksforvaltning eller globale obligasjonsporteføljer er holdt utenfor denne definisjonen av klimavennlige investeringer (med unntak av grønne obligasjoner).

- Mål 8.10: styrke nasjonale finansinstitusjoners evne til å stimulere til og utvide tilgangen til bank- og forsikringstjenester samt finansielle tjenester for alle.
- Mål 17.3; mobilisere ytterligere finansielle ressurser til utviklingslandene fra flere kilder.

MÅLSETTING:

Ikke definert.

DEFINISJON:

Investeringer i bank og finans i utviklingsland er KLPs investeringer i Norsk mikrofinansinitiativ (NMI) og NorFinance. NorFinance er et investeringsselskap KLP eier sammen med blant andre Norfund. Investeringene gjøres som en del av KLPs portefølje for utviklingsinvesteringer, som er ett av virkemidlene i *Retningslinje for KLP som ansvarlig investor*. Formålet er å oppnå både finansiell avkastning og samfunnsmessig gevinst.

SÅKORNINVESTERINGER:

KLP ønsker å bidra til at gode ideer kan forfølges lokalt og skape arbeidsplasser i Norge. Ved å investere i nyskaping håper vi at KLP kan bidra til at nye virksomheter og nye arbeidsplasser skapes.

FNS BÆREKRAFTSMÅL:

Indikatorene støtter blant annet opp om FNs bærekraftsmål 9, anstendig arbeid og økonomisk vekst, spesielt delmål 8.3; støtte produktiv virksomhet, opprettelse av anstendige arbeidsplasser, entreprenørskap, kreativitet og innovasjon, og stimulere til formalisering av og vekst i antallet svært små, små og mellomstore bedrifter, blant annet ved å sørge for tilgang til finansielle tjenester.

UTVIKLE PRODUKTER OG TJENESTER SOM BIDRAR TIL POSITIV SAMFUNNSUTVIKLING:

KLP ønsker å utvikle produkter og tjenester med tilknytning til vår kjernevirksomhet, som svarer på noen av de bærekraftsutfordringer våre kunder og eiere har, og som kommer samfunnet som helhet til gode.

UTLÅNSVIRKSOMHET:

KLPs utlånsvirksomhet retter seg i stor grad mot norske kommuner og fylkeskommuner, og annen offentlig virksomhet. Lånene benyttes til formål som bidrar til lokal utvikling og som kommer samfunnet som helhet til gode.

FNS BÆREKRAFTSMÅL:

Indikatorene støtter blant annet opp om FNs bærekraftsmål 9, innovasjon og infrastruktur spesielt delmål 9.1; utvikle pålitelig, bærekraftig og solid infrastruktur av høy kvalitet, herunder regional og grensekryssende infrastruktur.

MÅLSETTING:

Ikke definert

DEFINISJON:

Investeringer i såkornfond. KLP forpliktet seg i Q2 2018 til å investere 75 millioner kroner i SINTEFs Venture V, som i særlig grad vil investere i små gründerbedrifter som springer ut av forsknings- og utviklingsmiljøet i Trondheim. I vår Q2 rapport rapporterte vi derfor på summen vi har forpliktet oss til, nemlig 75 millioner. Per Q4 2018 er 4 mNOK innbetalt, og vi rapporterer derfor her på den innbetalte summen, eller markedsverdien.

MÅLSETTING:

Øke utlån til denne typen formål.

DEFINISJON:

Utlån til offentlig eiendom er utlån til eksempelvis skolebygg, rådhus og andre kommunale bygg. Utlån til offentlig sektor og virksomheter er finansiering av ulike typer investeringer i kommuner og fylkeskommuner som for eksempel barnehager, sykehjem, skoler o.l.

Kvartalsregnskap

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE
2. KVARTAL 2019

Resultatregnskap

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

NOTE	MILLIONER KRONER	2. kvartal 2019	2. kvartal 2018	01.01.2019 -30.06.2019	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2018 -31.12.2018
3	Premieinntekter for egen regning	15 129	15 655	21 834	21 989	38 727
	Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	980	1 510	1 051	1 288	3 884
	Renteinntekt og utbytte mv. på finansielle eiendeler	2 450	2 399	4 609	5 634	9 963
	Verdiendringer på investeringer	4 252	3 245	18 924	-2 814	-10 421
	Realisert gevinst og tap på investeringer	1 073	1 372	-204	2 375	3 595
	Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	8 754	8 527	24 381	6 483	7 021
	Netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen	41	51	130	30	14
	Andre forsikringsrelaterte inntekter	268	254	547	511	1 055
4	Erstatninger	-5 006	-4 628	-10 028	-9 473	-18 847
	Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	-15 956	-16 758	-30 511	-12 580	-21 503
	Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - særskilt investeringsvalgportefølje	-53	-59	-57	-65	-58
	Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser	0	0	0	0	-2 939
	Ufordelt overskuddsmidler til forsikringskontraktene	-2 347	-2 175	-4 516	-5 151	0
5	Forsikringsrelaterte driftskostnader	-289	-289	-556	-545	-1 097
	Andre forsikringsrelaterte kostnader	-270	-259	-546	-515	-1 059
	Resultat av teknisk regnskap	273	320	679	684	1 315
	Netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen	468	244	956	769	1 456
	Andre inntekter	3	1	6	3	6
	Forvaltningskostnader og andre kostnader knyttet til selskapsporteføljen	-95	-89	-183	-168	-353
	Resultat av ikke-teknisk regnskap	376	156	778	604	1 109
	Resultat før skattekostnad	649	476	1 457	1 287	2 425
	Skattekostnader	-221	-208	-367	-365	-627
	Resultat før andre inntekter og kostnader	428	268	1 090	922	1 797
	Estimatendringer knyttet til ytelsesbaserte pensjonsordninger	0	0	-40	0	-15
	Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden	0	0	-21	0	-7
	Justering av forsikringsforpliktelsene	0	0	5	0	1
	Skatt på andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet	0	0	10	0	4
	Sum andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet	0	0	-45	0	-18
	TOTALRESULTAT	428	268	1 045	922	1 780

Balanse

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

NOTE	MILLIONER KRONER	30.06.2019	30.06.2018	31.12.2018
EIENDELER				
EIENDELER I SELSKAPSPORTEFØLJEN				
	Immaterielle eiendeler	279	205	173
7	Investeringseiendommer	958	864	924
	Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak	2 920	1 846	1 985
	Aksjer og andeler i øvrige datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	4 828	4 688	4 694
6	Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	18 159	16 624	18 175
6,7	Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	12 412	11 612	12 705
	Fordringer	9 171	10 119	742
11	Bruksretteeiendeler	255	0	0
	Andre eiendeler	1 213	1 146	992
Sum eiendeler i selskapsporteføljen		50 194	47 105	40 392
EIENDELER I KUNDEPORTEFØLJENE				
	Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak	48 932	59 522	47 296
	Aksjer og andeler i øvrige datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	3 186	863	1 521
	Fordringer på og verdipapirer utstedt av datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	14 418	0	14 782
6	Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	217 395	196 477	212 596
6,7	Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	257 872	246 130	239 711
Sum investeringer i kollektivporteføljen		541 802	502 991	515 905
	Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak	242	294	234
	Fordringer på og verdipapirer utstedt av datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	71	0	73
6	Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	893	858	876
6,7	Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	1 383	1 335	1 240
Sum investeringer i investeringsvalgporteføljen		2 589	2 487	2 423
Sum eiendeler i kundeporteføljene		544 390	505 479	518 327
SUM EIENDELER		594 584	552 584	558 719

Balanse

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

NOTE	MILLIONER KRONER	30.06.2019	30.06.2018	31.12.2018
EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSE				
	Innskutt egenkapital	14 552	13 112	14 554
	Opptjent egenkapital	20 326	18 423	19 281
	Sum egenkapital	34 878	31 536	33 835
6	Ansvarlig lånekapital mv.	7 483	7 197	7 691
	Premiereserve mv.	446 907	420 188	431 153
	Tilleggsavsetninger	28 191	25 379	28 206
	Kursreguleringsfond	48 089	38 442	33 439
	Premiefond, innskuddsfond og fond for regulering av pensjoner mv.	12 407	14 871	12 383
	Udisponert resultat til kunder	4 407	5 148	0
	Sum forsikringsforpliktelse - kontraktsfastsatte forpliktelse	540 001	504 028	505 182
	Pensjonskapital mv.	1 994	1 910	1 941
	Tilleggsavsetninger	100	140	100
	Premiefond, innskuddsfond og fond for regulering av pensjoner mv.	390	398	378
	Udisponert resultat til kunder	104	3	0
	Sum forsikringsforpliktelse - særskilt investeringsporteføje	2 587	2 451	2 419
	Pensjonsforpliktelse o.l.	631	549	565
	Forpliktelse ved periodeskatt	428	2	426
	Forpliktelse ved utsatt skatt	834	589	481
11	Leieforpliktelse	258	0	0
9	Forpliktelse	7 384	6 144	7 895
	Påløpte kostnader og mottatte ikke opptjente inntekter	100	88	225
	SUM EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSE	594 584	552 584	558 719
POSTER UTENOM BALANSEN				
	Betingede forpliktelse	18 399	15 007	19 142

Egenkapitaloppstilling

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

2019 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital		Sum egenkapital
		Risiko- utjevningfond	Annen opptjent egenkapital	
Egenkapital 01.01.2019	14 554	4 793	14 488	33 835
Resultat før andre inntekter og kostnader		364	726	1 090
Estimatendringer knyttet til ytelsesbaserte pensjonsordninger			-40	-40
Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden			-21	-21
Justering av forsikringsforpliktelsene			5	5
Skatt på andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet			10	10
Sum andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet			-45	-45
Totalresultat (udisponert)		364	681	1 045
Innbetalt egenkapitaltilskudd ¹	-1			-1
Sum transaksjoner med eierne	-1			-1
Egenkapital 30.06.2019	14 552	5 157	15 169	34 878

¹ Det er i løpet av 2. kvartal kalt inn egenkapitaltilskudd på 1 236 millioner med forfall i 3. kvartal.

2018 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital		Sum egenkapital
		Risiko- utjevningfond	Annen opptjent egenkapital	
Egenkapital 01.01.2018	13 125	4 154	13 347	30 626
Resultat før andre inntekter og kostnader		288	634	922
Estimatendringer knyttet til ytelsesbaserte pensjonsordninger			0	0
Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden			0	0
Justering av forsikringsforpliktelsene			0	0
Skatt på andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet			0	0
Sum andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet			0	0
Totalresultat (udisponert)		288	634	922
Innbetalt egenkapitaltilskudd ¹	-13			-13
Sum transaksjoner med eierne	-13			-13
Egenkapital 30.06.2018	13 112	4 442	13 982	31 536

¹ Det er i løpet av 2. kvartal kalt inn egenkapitaltilskudd på 1 406 millioner med forfall i 3. kvartal.

Egenkapitaloppstilling

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

2018 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital		Sum egenkapital
		Risiko- utjevningfond	Annen opptjent egenkapital	
Egenkapital 01.01.2018	13 125	4 154	13 347	30 626
Resultat før andre inntekter og kostnader		639	1 158	1 797
Estimatendringer knyttet til ytelsesbaserte pensjonsordninger			-15	-15
Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden			-7	-7
Justering av forsikringsforpliktelsene			1	1
Skatt på andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet			4	4
Sum andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet			-18	-18
Totalresultat		639	1 141	1 780
Innbetalt egenkapitaltilskudd	1 429			1 429
Sum transaksjoner med eierne	1 429			1 429
Egenkapital 31.12.2018	14 554	4 793	14 488	33 835

Kontantstrømoppstilling

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

MILLIONER KRONER	01.01.2019 -30.06.2019	01.01.2019 -31.03.2019	01.01.2018 -31.12.2018	01.01.2018 -30.09.2018	01.01.2018 -30.06.2018
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	412	-24	-1 304	-1 461	287
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter ¹	-138	-39	-12	-12	-12
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter ²	-55	-35	1 429	1 428	-13
Netto endring i kontanter og bankinnskudd	220	-98	112	-45	262
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens begynnelse	954	954	842	842	842
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens slutt	1 173	856	954	796	1 104

¹ Utbetaling ved kjøp av driftsmidler.

² Netto innbetaling av egenkapitaltilskudd, opptak og nedbetaling av gjeld.

Noter til regnskapet

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

NOTE 1 Regnskapsprinsipper og -estimater

REGNSKAPSPRINSIPPER

Regnskapet i denne delårsrapporten viser delårsregnskapet for Kommunal Landspensjonskasse (KLP), for perioden 01.01.2019 – 30.06.2019. Regnskapet er ikke revidert.

Delårsregnskapet er avlagt etter Forskrift av 18. desember 2015 nr. 1824: Forskrift om årsregnskap for livsforsikringsforetak (årsregnskapsforskriften) og IAS 34 Delårsrapportering.

Delårsregnskapet er utarbeidet etter samme prinsipper som årsregnskapet for 2018 med mindre annet er oppgitt.

Delårsregnskapet inneholder ikke all informasjon som kreves av et fullstendig årsregnskap, og denne delårsrapporten bør leses i sammenheng med årsregnskapet for 2018. Foretakets årsrapport er tilgjengelig på klp.no.

REGNSKAPSESTIMATER

Ved utarbeidelse av delårsregnskapet har ledelsen utøvet skjønn og benyttet estimater og forutsetninger som påvirker regnskapstallene. Faktiske tall kan derfor avvike fra benyttede estimater.

NOTE 2 Verdiendring eiendomsinvesteringer

Porteføljen av investeringseiendommer inklusive investeringseiendommer eid via datterselskaper er verdivurdert per 30.06.2019

MILLIONER KRONER	2. kvartal 2019	2. kvartal 2018	01.01.2019 -30.06.2019	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2018 -31.12.2018
Verdiregulering inkludert valutaendringer	522	929	-74	83	1 704
Valutasikring	208	466	924	1 260	377
Netto verdiregulering inkludert valutasikring	730	1 395	850	1 343	2 081

NOTE 3 Premieinntekter for egen regning

MILLIONER KRONER	2. kvartal 2019	2. kvartal 2018	01.01.2019 -30.06.2019	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2018 -31.12.2018
Forfalte premier, brutto	15 129	15 657	21 833	21 985	38 724
Avgitte gjenforsikringspremier	0	-2	0	-2	-2
Overføring av premiereserve fra andre	0	0	0	5	5
Sum premieinntekter for egen regning	15 129	15 655	21 834	21 989	38 727

NOTE 4 Erstatninger

MILLIONER KRONER	2. kvartal 2019	2. kvartal 2018	01.01.2019 -30.06.2019	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2018 -31.12.2018
Utbetalte erstatninger	4 966	4 555	9 740	8 976	18 350
Overføring av premiereserve til andre	40	73	288	497	497
Sum erstatninger	5 006	4 628	10 028	9 473	18 847

NOTE 5 Forsikringsrelaterte driftskostnader

MILLIONER KRONER	2. kvartal 2019	2. kvartal 2018	01.01.2019 -30.06.2019	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2018 -31.12.2018
Personalkostnader	164	152	338	312	639
Avskrivninger og nedskrivninger ¹	42	19	83	38	73
Andre driftskostnader ¹	83	119	135	195	384
Sum forsikringsrelaterte driftskostnader	289	289	556	545	1 097

¹ Som følge av implementeringen av IFRS 16 Leiekontrakter er husleiekostnaden klassifisert som avskrivning fra og med 01.01.2019

NOTE 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser

For informasjon vedrørende prising av finansielle eiendeler og forpliktelser henvises det til note 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser i konsernregnskapet.

30.06.2019 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL AMORTISERT KOST								
INVESTERINGER SOM HOLDES TIL FORFALL								
Norske hold til forfall obligasjoner	683	769	5 385	5 868	23	24	6 091	6 661
Opptjente ikke forfalte renter	14	14	137	137	1	1	151	151
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	6 194	6 532	15 540	16 669	57	63	21 790	23 265
Opptjente ikke forfalte renter	18	18	213	213	1	1	232	232
Sum investeringer som holdes til forfall	6 909	7 333	21 275	22 887	81	89	28 265	30 309
OBLIGASJONER								
Norske obligasjonslån	3 570	3 678	38 527	40 712	185	198	42 281	44 588
Opptjente ikke forfalte renter	60	60	686	686	5	5	751	751
Utenlandske obligasjonslån	7 459	7 715	89 346	93 844	611	638	97 415	102 197
Opptjente ikke forfalte renter	160	160	1 539	1 539	11	11	1 711	1 711
Sum obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	11 250	11 614	130 097	136 781	811	852	142 158	149 248
ØVRIG UTLÅN OG FORDRINGER								
Pantelån	0	0	2 915	2 925	0	0	2 915	2 925
Lån med offentlig garanti	0	0	53 782	54 347	0	0	53 782	54 347
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	0	0	8 995	9 034	0	0	8 995	9 034
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	330	330	0	0	330	330
Sum øvrige utlån og fordringer	0	0	66 023	66 636	0	0	66 023	66 636
Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	18 159	18 948	217 395	226 304	893	941	236 446	246 193
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI								
EGENKAPITALINSTRUMENTER								
Norske aksjer	4	4	6 697	6 697	0	0	6 701	6 701
Utenlandske aksjer	0	0	26 430	26 430	0	0	26 430	26 430
Sum aksjer	4	4	33 127	33 127	0	0	33 130	33 130
Eiendomsfond	0	0	2 373	2 373	0	0	2 373	2 373
Norske aksjefond	0	0	74 139	74 139	717	717	74 856	74 856
Utenlandske aksjefond	0	0	12 593	12 593	0	0	12 593	12 593
Sum aksjefondsandeler	0	0	89 105	89 105	717	717	89 821	89 821
Norske alternative investeringer	0	0	2 657	2 657	16	16	2 673	2 673
Utenlandske alternative investeringer	0	0	1 111	1 111	0	0	1 111	1 111
Sum alternative investeringer	0	0	3 768	3 768	16	16	3 784	3 784
Sum aksjer og andeler	4	4	126 000	126 000	733	733	126 736	126 736

NOTE 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

30.06.2019 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
GJELDSINSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI								
Norske obligasjoner	7 090	7 090	31 168	31 168	0	0	38 257	38 257
Utenlandske obligasjoner	131	131	19 420	19 420	0	0	19 551	19 551
Opptjente ikke forfalte renter	35	35	361	361	0	0	396	396
Norske obligasjonsfond	2 312	2 312	50 258	50 258	544	544	53 113	53 113
Utenlandske obligasjonsfond	0	0	14 376	14 376	0	0	14 376	14 376
Opptjente ikke forfalte renter	6	6	70	70	3	3	78	78
Norske sertifikater	683	683	4 764	4 764	0	0	5 447	5 447
Opptjente ikke forfalte renter	5	5	3	3	0	0	7	7
Sum rentebærende verdipapirer	10 261	10 261	120 418	120 418	546	546	131 225	131 225
Norske utlån og fordringer	1 087	1 087	2 592	2 592	56	56	3 735	3 735
Utenlandske utlån og fordringer	336	336	5 989	5 989	45	45	6 369	6 369
Sum utlån og fordringer	1 422	1 422	8 581	8 581	100	100	10 104	10 104
DERIVATER								
Renteswapper	720	720	398	398	0	0	1 118	1 118
Aksjeopsjon	0	0	0	0	0	0	0	0
Valutaterminer	1	1	1 014	1 014	3	3	1 017	1 017
Sum finansielle derivater klassifisert som eiendeler	721	721	1 412	1 412	3	3	2 135	2 135
Andre finansielle eiendeler	4	4	1 461	1 461	1	1	1 466	1 466
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	12 412	12 412	257 872	257 872	1 383	1 383	271 666	271 666
FORPLIKTELSER								
DERIVATER								
Renteswapper	0	0	16	16	0	0	16	16
Valutaterminer	0	0	335	335	3	3	338	338
Sum finansielle derivater klassifisert som gjeld	0	0	352	352	3	3	354	354
ANSVARLIG LÅNEKAPITAL								
Ansvarlig lånekapital	5 790	6 519	0	0	0	0	5 790	6 519
Fondsobligasjonslån	1 693	1 497	0	0	0	0	1 693	1 497
Sum ansvarlig lånekapital mv.	7 483	8 016	0	0	0	0	7 483	8 016
FORPLIKTELSER TIL KREDITTINSTITUSJONER								
Norske call money ¹	0	0	715	715	2	2	718	718
Utenlandske call money ¹	735	735	474	474	7	7	1 215	1 215
Sum forpliktelser til kredittinstitusjoner	735	735	1 189	1 189	9	9	1 933	1 933

¹ Call money er sikkerhetsstillelse for blant annet betalt/mottatt margin i forbindelse med derivater.

NOTE 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

30.06.2018 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL AMORTISERT KOST								
INVESTERINGER SOM HOLDES TIL FORFALL								
Norske hold til forfall obligasjoner	681	759	6 248	6 771	23	24	6 952	7 554
Opptjente ikke forfalte renter	14	14	157	157	1	1	172	172
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	6 107	6 284	17 526	18 058	65	71	23 698	24 414
Opptjente ikke forfalte renter	18	18	275	275	1	1	294	294
Sum investeringer som holdes til forfall	6 820	7 075	24 206	25 261	90	97	31 115	32 433
OBLIGASJONER								
Norske obligasjonslån	3 871	3 969	35 072	37 053	220	234	39 163	41 256
Opptjente ikke forfalte renter	54	54	638	638	4	4	697	697
Utenlandske obligasjonslån	5 760	5 909	77 118	80 422	534	557	83 412	86 887
Opptjente ikke forfalte renter	120	120	1 376	1 376	10	10	1 506	1 506
Sum obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	9 804	10 051	114 204	119 489	769	806	124 777	130 346
ØVRIG UTLÅN OG FORDRINGER								
Pantelån	0	0	3 085	3 090	0	0	3 085	3 090
Lån med offentlig garanti	0	0	47 296	47 995	0	0	47 296	47 995
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	0	0	7 396	7 438	0	0	7 396	7 438
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	290	290	0	0	290	290
Sum øvrige utlån og fordringer	0	0	58 067	58 812	0	0	58 067	58 812
Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	16 624	17 126	196 477	203 562	858	903	213 959	221 591
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI								
EGENKAPITALINSTRUMENTER								
Norske aksjer	488	488	7 346	7 346	0	0	7 834	7 834
Utenlandske aksjer	0	0	24 031	24 031	0	0	24 031	24 031
Sum aksjer	488	488	31 377	31 377	0	0	31 865	31 865
Eiendomsfond	0	0	2 272	2 272	0	0	2 272	2 272
Norske aksjefond	0	0	65 708	65 708	630	630	66 338	66 338
Utenlandske aksjefond	0	0	10 265	10 265	0	0	10 265	10 265
Sum aksjefondsandeler	0	0	78 245	78 245	630	630	78 875	78 875
Norske alternative investeringer	0	0	2 650	2 650	16	16	2 666	2 666
Utenlandske alternative investeringer	0	0	880	880	0	0	880	880
Sum alternative investeringer	0	0	3 530	3 530	16	16	3 546	3 546
Sum aksjer og andeler	488	488	113 152	113 152	646	646	114 286	114 286

NOTE 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

30.06.2018 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
GJELDSINSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI								
Norske obligasjoner	6 081	6 081	34 020	34 020	0	0	40 101	40 101
Utenlandske obligasjoner	156	156	18 367	18 367	0	0	18 523	18 523
Opptjente ikke forfalte renter	29	29	308	308	0	0	338	338
Norske obligasjonsfond	2 189	2 189	49 298	49 298	583	583	52 070	52 070
Utenlandske obligasjonsfond	0	0	13 221	13 221	0	0	13 221	13 221
Opptjente ikke forfalte renter	33	33	1 294	1 294	11	11	1 337	1 337
Norske sertifikater	435	435	7 691	7 691	0	0	8 125	8 125
Opptjente ikke forfalte renter	2	2	4	4	0	0	7	7
Sum rentebærende verdipapirer	8 926	8 926	124 202	124 202	594	594	133 722	133 722
Norske utlån og fordringer	1 314	1 314	2 728	2 728	62	62	4 104	4 104
Utenlandske utlån og fordringer	372	372	3 527	3 527	29	29	3 928	3 928
Sum utlån og fordringer	1 686	1 686	6 256	6 256	91	91	8 032	8 032
DERIVATER								
Renteswapper	511	511	199	199	0	0	710	710
Valutaterminer	0	0	892	892	3	3	896	896
Sum finansielle derivater klassifisert som eiendeler	511	511	1 091	1 091	3	3	1 605	1 605
Andre finansielle eiendeler	1	1	1 428	1 428	1	1	1 431	1 431
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	11 612	11 612	246 130	246 130	1 335	1 335	259 076	259 076
FORPLIKTELSE								
DERIVATER								
Renteswapper	0	0	161	161	0	0	161	161
Valutaterminer	0	0	807	807	3	3	810	810
Sum finansielle derivater klassifisert som gjeld	0	0	967	967	3	3	970	970
ANSVARLIG LÅNEKAPITAL								
Ansvarlig lånekapital	5 668	6 122	0	0	0	0	5 668	6 122
Fondsobligasjonslån	1 529	1 309	0	0	0	0	1 529	1 309
Sum ansvarlig lånekapital mv.	7 197	7 431	0	0	0	0	7 197	7 431
FORPLIKTELSE TIL KREDITTINSTITUSJONER								
Norske call money ¹	0	0	17	17	0	0	17	17
Utenlandske call money ¹	539	539	281	281	6	6	826	826
Sum forpliktelser til kreditinstitusjoner	539	539	298	298	6	6	842	842

¹ Call money er sikkerhetsstillelse for blant annet betalt/mottatt margin i forbindelse med derivater.

NOTE 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

31.12.2018 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL AMORTISERT KOST								
INVESTERINGER SOM HOLDES TIL FORFALL								
Norske hold til forfall obligasjoner	686	751	6 247	6 666	23	24	6 955	7 440
Opptjente ikke forfalte renter	20	20	155	155	0	0	175	175
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	6 331	6 493	17 086	17 502	57	63	23 474	24 058
Opptjente ikke forfalte renter	42	42	235	235	1	1	278	278
Sum investeringer som holdes til forfall	7 078	7 305	23 722	24 558	81	88	30 882	31 950
OBLIGASJONER								
Norske obligasjonslån	3 580	3 634	39 654	41 357	190	202	43 425	45 192
Opptjente ikke forfalte renter	59	59	777	777	4	4	840	840
Utenlandske obligasjonslån	7 358	7 411	84 691	87 139	590	605	92 640	95 154
Opptjente ikke forfalte renter	99	99	1 472	1 472	11	11	1 582	1 582
Sum obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	11 097	11 203	126 594	130 745	795	821	138 487	142 769
ØVRIG UTLÅN OG FORDRINGER								
Pantelån	0	0	2 976	2 979	0	0	2 976	2 979
Lån med offentlig garanti	0	0	51 074	51 330	0	0	51 074	51 330
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	0	0	7 971	8 005	0	0	7 971	8 005
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	257	257	0	0	257	257
Sum øvrige utlån og fordringer	0	0	62 279	62 572	0	0	62 279	62 572
Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	18 175	18 508	212 596	217 874	876	908	231 647	237 291
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI								
EGENKAPITALINSTRUMENTER								
Norske aksjer	601	601	6 843	6 843	0	0	7 445	7 445
Utenlandske aksjer	0	0	23 108	23 108	0	0	23 108	23 108
Sum aksjer	601	601	29 951	29 951	0	0	30 552	30 552
Eiendomsfond	0	0	2 326	2 326	0	0	2 326	2 326
Norske aksjefond	0	0	63 747	63 747	599	599	64 346	64 346
Utenlandske aksjefond	0	0	11 533	11 533	0	0	11 533	11 533
Sum aksjefondsandeler	0	0	77 605	77 605	599	599	78 204	78 204
Norske alternative investeringer	0	0	2 592	2 592	16	16	2 608	2 608
Utenlandske alternative investeringer	0	0	858	858	0	0	858	858
Sum alternative investeringer	0	0	3 451	3 451	16	16	3 466	3 466
Sum aksjer og andeler	601	601	111 007	111 007	615	615	112 223	112 223

NOTE 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

31.12.2018 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
GJELDSINSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI								
Norske obligasjoner	7 155	7 155	32 582	32 582	0	0	39 737	39 737
Utenlandske obligasjoner	156	156	19 373	19 373	0	0	19 529	19 529
Opptjente ikke forfalte renter	40	40	360	360	0	0	400	400
Norske obligasjonsfond	2 229	2 229	50 749	50 749	576	576	53 554	53 554
Utenlandske obligasjonsfond	0	0	13 237	13 237	0	0	13 237	13 237
Norske sertifikater	358	358	5 758	5 758	0	0	6 116	6 116
Opptjente ikke forfalte renter	1	1	5	5	0	0	6	6
Sum rentebærende verdipapirer	9 939	9 939	122 064	122 064	576	576	132 579	132 579
Norske utlån og fordringer	1 374	1 374	2 844	2 844	10	10	4 228	4 228
Utenlandske utlån og fordringer	140	140	3 440	3 440	39	39	3 619	3 619
Sum utlån og fordringer	1 514	1 514	6 284	6 284	49	49	7 847	7 847
DERIVATER								
Renteswapper	651	651	55	55	0	0	706	706
Valutaterminer	0	0	70	70	0	0	70	70
Sum finansielle derivater klassifisert som eiendeler	651	651	126	126	0	0	777	777
Andre finansielle eiendeler	0	0	229	229	0	0	229	229
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	12 705	12 705	239 711	239 711	1 240	1 240	253 656	253 656
FORPLIKTELSE								
DERIVATER								
Renteswapper	0	0	490	490	0	0	490	490
Valutaterminer	1	1	3 384	3 384	16	16	3 401	3 401
Sum finansielle derivater klassifisert som gjeld	1	1	3 874	3 874	16	16	3 891	3 891
ANSVARLIG LÅNEKAPITAL								
Ansvarlig lånekapital	6 029	6 302	0	0	0	0	6 029	6 302
Fondsobligasjonslån	1 662	1 332	0	0	0	0	1 662	1 332
Sum ansvarlig lånekapital mv.	7 691	7 634	0	0	0	0	7 691	7 634
FORPLIKTELSE TIL KREDITTINSTITUSJONER								
Norske call money ¹	0	0	1	1	0	0	1	1
Utenlandske call money ¹	628	628	12	12	9	9	648	648
Sum forpliktelser til kreditinstitusjoner	628	628	13	13	9	9	650	650

¹ Call money er sikkerhetsstillelse for blant annet betalt/mottatt margin i forbindelse med derivater.

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki

30.06.2019 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Rentebærende verdipapirer	2 364	7 898	0	10 261
Sertifikater	0	687	0	687
Obligasjoner	46	7 210	0	7 256
Obligasjonsfond	2 318	0	0	2 318
Utlån og fordringer	400	1 023	0	1 422
Aksjer og andeler	0	0	4	4
Aksjer	0	0	4	4
Finansielle derivater	0	721	0	721
Andre finansielle eiendeler	0	4	0	4
Sum selskapsporteføljen	2 763	9 645	4	12 412
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Rentebærende verdipapirer	86 335	34 083	0	120 418
Sertifikater	3 764	1 002	0	4 766
Obligasjoner	17 868	33 080	0	50 948
Obligasjonsfond	64 703	0	0	64 703
Utlån og fordringer	8 062	519	0	8 581
Aksjer og andeler	105 671	4 443	15 886	126 000
Aksjer	30 396	637	2 094	33 127
Aksjefond	75 275	0	60	75 335
Eiendomsfond	0	38	2 335	2 373
Spesialfond	0	3 768	0	3 768
Private Equity	0	0	11 397	11 397
Finansielle derivater	0	1 412	0	1 412
Andre finansielle eiendeler	0	1 461	0	1 461
Sum kollektivporteføljen	200 068	41 918	15 886	257 872

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki – forts.

30.06.2019 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Rentebærende verdipapirer	546	0	0	546
Obligasjonsfond	546	0	0	546
Utlån og fordringer	100	0	0	100
Aksjer og andeler	717	16	0	733
Aksjefond	717	0	0	717
Spesialfond	0	16	0	16
Finansielle derivater	0	3	0	3
Andre finansielle eiendeler	0	1	0	1
Sum investeringsvalgporteføljen	1 363	20	0	1 383
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	204 194	51 582	15 889	271 666
SELKAPSPORTEFØLJEN				
Investeringseiendom	0	0	958	958
Sum investeringseiendom	0	0	958	958
FORPLIKTELSER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELKAPSPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	0	0	0
Gjeld til kredittinstitusjoner	735	0	0	735
Sum selskapsporteføljen	735	0	0	735
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	352	0	352
Gjeld til kredittinstitusjoner	1 189	0	0	1 189
Sum kollektivporteføljen	1 189	352	0	1 541
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	3	0	3
Gjeld til kredittinstitusjoner	9	0	0	9
Sum investeringsvalgporteføljen	9	3	0	12
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	1 933	354	0	2 287

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki — forts.

30.06.2018 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Rentebærende verdipapirer	2 269	6 657	0	8 926
Sertifikater	0	437	0	437
Obligasjoner	47	6 220	0	6 267
Obligasjonsfond	2 222	0	0	2 222
Utlån og fordringer	982	704	0	1 686
Aksjer og andeler	0	486	3	488
Aksjer	0	486	3	488
Finansielle derivater	0	511	0	511
Andre finansielle eiendeler	0	1	0	1
Sum selskapsporteføljen	3 250	8 359	3	11 612
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Rentebærende verdipapirer	86 105	38 097	0	124 202
Sertifikater	5 863	1 832	0	7 695
Obligasjoner	16 430	36 265	0	52 695
Obligasjonsfond	63 812	0	0	63 812
Utlån og fordringer	5 513	743	0	6 256
Aksjer og andeler	95 210	4 380	13 562	113 152
Aksjer	28 309	791	2 277	31 377
Aksjefond	66 901	0	43	66 944
Eiendomsfond	0	59	2 214	2 272
Spesialfond	0	3 530	0	3 530
Private Equity	0	0	9 029	9 029
Finansielle derivater	0	1 091	0	1 091
Andre finansielle eiendeler	0	1 428	0	1 428
Sum kollektivporteføljen	186 828	45 739	13 562	246 130

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki – forts.

30.06.2018 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Rentebærende verdipapirer	594	0	0	594
Obligasjonsfond	594	0	0	594
Utlån og fordringer	91	0	0	91
Aksjer og andeler	630	16	0	646
Aksjefond	630	0	0	630
Spesialfond	0	16	0	16
Finansielle derivater	0	3	0	3
Andre finansielle eiendeler	0	1	0	1
Sum investeringsvalgporteføljen	1 314	20	0	1 335
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	191 393	54 119	13 565	259 076
SELKAPSPORTEFØLJEN				
Investeringseiendom	0	0	864	864
Sum investeringseiendom	0	0	864	864
FORPLIKTELSER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELKAPSPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	0	0	0
Gjeld til kredittinstitusjoner	539	0	0	539
Sum selskapsporteføljen	539	0	0	539
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	967	0	967
Gjeld til kredittinstitusjoner	298	0	0	298
Sum kollektivporteføljen	298	967	0	1 266
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	3	0	3
Gjeld til kredittinstitusjoner	6	0	0	6
Sum investeringsvalgporteføljen	6	3	0	8
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	842	970	0	1 813

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki – forts.

31.12.2018 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Rentebærende verdipapirer	2 276	7 663	0	9 939
Sertifikater	0	359	0	359
Obligasjoner	47	7 304	0	7 351
Obligasjonsfond	2 229	0	0	2 229
Utlån og fordringer	746	768	0	1 514
Aksjer og andeler	0	598	4	601
Aksjer	0	598	4	601
Finansielle derivater	0	651	0	651
Andre finansielle eiendeler	0	0	0	0
Sum selskapsporteføljen	3 022	9 680	4	12 705
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Rentebærende verdipapirer	86 443	35 621	0	122 064
Sertifikater	3 969	1 794	0	5 763
Obligasjoner	18 487	33 828	0	52 315
Obligasjonsfond	63 987	0	0	63 987
Utlån og fordringer	5 435	849	0	6 284
Aksjer og andeler	91 686	4 116	15 205	111 007
Aksjer	26 850	620	2 481	29 951
Aksjefond	64 836	0	61	64 897
Eiendomsfond	0	45	2 281	2 326
Spesialfond	0	3 451	0	3 451
Private Equity	0	0	10 383	10 383
Finansielle derivater	0	126	0	126
Andre finansielle eiendeler	0	229	0	229
Sum kollektivporteføljen	183 565	40 941	15 205	239 711

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki – forts.

31.12.2018 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Rentebærende verdipapirer	576	0	0	576
Obligasjonsfond	576	0	0	576
Utlån og fordringer	49	0	0	49
Aksjer og andeler	599	16	0	615
Aksjefond	599	0	0	599
Spesialfond	0	16	0	16
Finansielle derivater	0	0	0	0
Andre finansielle eiendeler	0	0	0	0
Sum investeringsvalgporteføljen	1 224	16	0	1 240
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	187 810	50 637	15 209	253 656
SELKAPSPORTEFØLJEN				
Investeringseiendom	0	0	924	924
Sum investeringseiendom	0	0	924	924
FORPLIKTELSER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELKAPSPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	1	0	1
Gjeld til kredittinstitusjoner	628	0	0	628
Sum selskapsporteføljen	628	1	0	629
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	3 874	0	3 874
Gjeld til kredittinstitusjoner	13	0	0	13
Sum kollektivporteføljen	13	3 874	0	3 887
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	16	0	16
Gjeld til kredittinstitusjoner	9	0	0	9
Sum investeringsvalgporteføljen	9	16	0	25
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	650	3 891	0	4 541

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki – forts.

ENDRINGER I NIVÅ 3 AKSJER, UNOTERTE SELSKAPSPORTEFØLJEN	Bokført verdi 30.06.2019	Bokført verdi 30.06.2018	Bokført verdi 31.12.2018
Inngående balanse 01.01.	4	3	3
Solgt	0	0	0
Kjøpt	0	0	0
Urealiserte endringer	0	0	1
Utgående balanse 30.06. / 31.12.	4	3	4
Realisert gevinst / tap	0	-48	-48

ENDRINGER I NIVÅ 3 AKSJER, UNOTERTE KOLLEKTIVPORTEFØLJEN	Bokført verdi 30.06.2019	Bokført verdi 30.06.2018	Bokført verdi 31.12.2018
Inngående balanse 01.01.	2 481	1 640	1 640
Solgt	-1 414	0	0
Kjøpt	765	220	339
Urealiserte endringer	262	418	503
Utgående balanse 30.06. / 31.12.	2 094	2 277	2 481
Realisert gevinst / tap	325	0	0

ENDRINGER I NIVÅ 3 AKSJEFOND, UNOTERTE KOLLEKTIVPORTEFØLJEN	Bokført verdi 30.06.2019	Bokført verdi 30.06.2018	Bokført verdi 31.12.2018
Inngående balanse 01.01.	61	75	75
Solgt	0	-15	-15
Kjøpt	0	0	0
Urealiserte endringer	-1	-17	1
Utgående balanse 30.06. / 31.12.	60	43	61
Realisert gevinst / tap	0	0	0

ENDRINGER I NIVÅ 3, PRIVATE EQUITY OG EIENDOMSFOND KOLLEKTIVPORTEFØLJEN	Bokført verdi 30.06.2019	Bokført verdi 30.06.2018	Bokført verdi 31.12.2018
Inngående balanse 01.01.	12 664	10 837	10 837
Solgt	-733	-1 019	-2 403
Kjøpt	1 207	956	2 261
Urealiserte endringer	595	469	1 969
Utgående balanse 30.06. / 31.12.	13 732	11 243	12 664
Realisert gevinst / tap	218	570	1 326

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki – forts.

ENDRINGER I NIVÅ 3, INVESTERINGSEIENDOM SELSKAPSPORTEFØLJEN	Bokført verdi 30.06.2019	Bokført verdi 30.06.2018	Bokført verdi 31.12.2018
Inngående balanse 01.01.	924	1 003	1 003
Solgt	0	-499	-499
Kjøpt	0	0	0
Urealiserte endringer	52	19	70
Annet	-18	341	350
Utgående balanse 30.06. / 31.12.	958	864	924
Realisert gevinst / tap	0	362	362
Sum nivå 3	16 847	14 429	16 133

Beløpene i nivåfordelingen finner man igjen i balansen, under de ulike porteføljenes fordeling av finansielle instrumenter til virkelig verdi og investeringseiendommer. Urealiserte endringer reflekteres på linjen «Verdiendringer på investeringer» i resultatet i de ulike porteføljene.

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Høyeste kvalitet i forhold til virkelig verdi er basert på noterte kurser i et aktivt marked. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand.

NIVÅ 1:

Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra noterte priser i et aktivt marked for identiske eiendeler eller forpliktelser som enheten har tilgang til ved rapporteringstidspunktet. Eksempler på instrumenter i nivå 1 er børsnoterte papirer.

NIVÅ 2:

Instrumenter i dette nivået anses ikke å ha et aktivt marked. Virkelig verdi hentes fra observerbare markedsdata; dette inkluderer hovedsaklig priser basert på identiske instrumenter, men hvor instrumentet ikke innehar høy nok omsetningsfrekvens, samt priser basert på tilsvarende eiendeler og prisledende indikatorer som kan bli bekreftet fra markedsinformasjon. Eksempler på instrumenter i nivå 2 er rentepapirer priset ut fra rentebaner. For mer informasjon vedrørende prising av nivå 2 instrumenter henvises det til note 9 i konsernet for de ulike klassene som ligger i dette nivået.

NIVÅ 3:

Instrumenter på nivå 3 innehar ingen observerbare markedsdata eller omsettes på markeder som anses som inaktivt. Prisen baseres hovedsakelig på egne beregninger, hvor reell virkelig verdi kan avvike hvis instrumentet skulle blitt omsatt. Instrumentene som omfattes i nivå 3 hos KLP er unoterte aksjer og private equity investeringer. For mer informasjon vedrørende prising av nivå 3 instrumenter henvises det til note 9 i konsernet for de ulike klassene som ligger i dette nivået.

Verdsettelse rundt poster i de ulike nivåene er beskrevet i note 9 i konsernet, for beskrivelse av prising på investeringseiendom henvises det til årsrapporten.

I note 6 opplyses det om virkelig verdi av eiendeler og forpliktelser som måles til amortisert kost. Den nivåbaserte fordelingen for disse postene vil være som følger: eiendeler klassifisert som hold til forfall vil inngå i nivå 1, utlån, og lån og fordringer vil inngå i nivå 2. Forpliktelser, målt til amortisert kost, vil være fordelt på følgende vis; ansvarlige lån fordelt i nivå 1 og i nivå 2, fondsobligasjonslånet vil vært fordelt i nivå 2, gjeld til kredittinstitusjoner vil vært fordelt i nivå 1. For informasjon vedrørende prising av disse rentepapirene henvises det til note 9 i konsernet.

På verdipapirene som inngår i nivå 3 er det ikke blitt gjort en sensitivitetsanalyse, en endring i variablene til prisingen er rent informasjonsmessig vurdert til å gi lite merverdi utover det som allerede er oppgitt i noten. For sensitivitetsanalyse for investeringseiendom henvises det til årsrapporten. På generelt grunnlag vil en endring i prisingen på 5% gi en endring i verdien på 842 millioner kroner per 30.06.2019 på eiendelene i nivå 3.

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki – forts.

Hva gjelder flytting av papirer mellom nivåene er det lagt grenser på antall handelsdager og omsetningsmengde på aksjer for å skille nivå 1 og nivå 2. De generelle prinsippene rundt nivåfordeling går hovedsaklig på om eiendelen eller forpliktelsen er notert eller ikke, og om noteringen kan angis å være i et aktivt marked. For aksjer er det et ytterligere skille på handelsdager og omsetningsmengde som skiller ut

noterte papirer som ikke inngår i aktivt marked. Ved flytting mellom nivåene tas det utgangspunkt i verdiene ved slutten av rapporteringsperioden.

I 2. kvartal er det flyttet aksjer for 21 millioner kroner fra nivå 1 til nivå 2. Flyttingene skyldes endring i likviditet. Det er ingen flyttinger utover dette i KLP.

NOTE 8 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør

30.06.2019 MILLIONER KRONER	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/ gjeld som er presentert netto	Balansført verdi	Finansielle instrumenter	Relaterte beløp som ikke er presentert netto		Netto beløp
					Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdi- papirer	
EIENDELER							
Finansielle derivater	2 135	0	2 135	-340	-1 924	0	8
Sum	2 135	0	2 135	-340	-1 924	0	8
PORTEFØLJEFORDELTE EIENDELER							
Sum eiendeler kollektivporteføljen	1 412	0	1 412	-339	-1 189	0	7
Sum eiendeler selskapsporteføljen	721	0	721	0	-735	0	1
Sum eiendeler investeringsvalg- porteføljen	3	0	3	-1	0	0	1
Sum	2 135	0	2 135	-340	-1 924	0	8
GJELD							
Finansielle derivater	399	0	399	-340	-1	-286	58
Sum	399	0	399	-340	-1	-286	58
PORTEFØLJEFORDELTE GJELD							
Sum gjeld kollektivporteføljen	396	0	396	-339	0	-286	58
Sum gjeld selskapsporteføljen	0	0	0	0	0	0	0
Sum gjeld investeringsvalgporteføljen	3	0	3	-1	-1	0	0
Sum	399	0	399	-340	-1	-286	58

NOTE 8 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør – forts.

30.06.2018 MILLIONER KRONER					Relaterte beløp som ikke er presentert netto		
	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/gjeld som er presentert netto	Balansført verdi	Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdipapirer	Netto beløp
EIENDELER							
Finansielle derivater	1 605	0	1 605	-743	-836	0	69
Sum	1 605	0	1 605	-743	-836	0	69
PORTEFØLJEFORDELTE EIENDELER							
Sum eiendeler kollektivporteføljen	1 091	0	1 091	-742	-296	0	66
Sum eiendeler selskapsporteføljen	511	0	511	0	-539	0	1
Sum eiendeler investeringsvalgporteføljen	3	0	3	-2	-1	0	1
Sum	1 605	0	1 605	-743	-836	0	69
GJELD							
Finansielle derivater	970	0	970	-743	-1	0	227
Sum	970	0	970	-743	-1	0	227
PORTEFØLJEFORDELTE GJELD							
Sum gjeld kollektivporteføljen	968	0	968	-742	0	0	226
Sum gjeld selskapsporteføljen	0	0	0	0	0	0	0
Sum gjeld investeringsvalgporteføljen	3	0	3	-2	-1	0	1
Sum	970	0	970	-743	-1	0	227

NOTE 8 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør – forts.

31.12.2018 MILLIONER KRONER	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/ gjeld som er presentert netto	Balansført verdi	Finansielle instrumenter	Relaterte beløp som ikke er presentert netto		Netto beløp
					Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdi- papirer	
EIENDELER							
Finansielle derivater	777	0	777	-126	-633	0	23
Sum	777	0	777	-126	-633	0	23
PORTEFØLJEFORDELTE EIENDELER							
Sum eiendeler kollektivporteføljen	126	0	126	-126	-4	0	0
Sum eiendeler selskapsporteføljen	651	0	651	0	-628	0	23
Sum eiendeler investeringsvalg- porteføljen	0	0	0	0	-1	0	0
Sum	777	0	777	-126	-633	0	23
GJELD							
Finansielle derivater	3 891	0	3 891	-126	-5	-5 247	13
Sum	3 891	0	3 891	-126	-5	-5 247	13
PORTEFØLJEFORDELTE GJELD							
Sum gjeld kollektivporteføljen	3 874	0	3 874	-126	-1	-5 247	0
Sum gjeld selskapsporteføljen	1	0	1	0	0	0	1
Sum gjeld investeringsvalgporteføljen	16	0	16	0	-4	0	12
Sum	3 891	0	3 891	-126	-5	-5 247	13

Formålet med noten er å vise den potensielle effekten av nettingavtaler i KLP; hvilke muligheter KLP har for å motregne bilaterale avtaler mot andre motparter dersom disse skulle gå konkurs, og beløpet som gjenstår om alle slike nettingavtaler materialiseres. Notene viser derivatposisjoner i balansen, samt en ytterligere tabell med tilsvarende informasjon sortert på de ulike porteføljene i selskapet.

NOTE 9 Forpliktelses

MILLIONER KRONER	30.06.2019	30.06.2018	31.12.2018
Kortsiktig gjeld verdipapirhandel	4 242	3 537	1 442
Forskuddstrekk pensjonsordning	684	631	418
Leverandørgjeld	21	22	21
Derivater	354	970	3 891
Gjeld til kredittinstitusjoner	1 933	842	650
Forpliktelses i forbindelse med direkte forsikring	131	126	1 442
Øvrige forpliktelses	19	15	31
Sum forpliktelses	7 384	6 144	7 895

NOTE 10 Kapitalkrav

MILLIARDER KRONER	30.06.2019	30.06.2018	31.12.2018		30.06.2019	30.06.2018	31.12.2018
FORENKLET SOLVENS II BALANSE							
Eiendeler, bokført	594	553	559	Beste estimat	538	501	500
Merverdier HTF/lån og fordringer	10	7	6	Risikomargin	14	13	13
Merverdier øvrige utlån	0	1	0	Ansvarlige lån/fondsobligasjonslån	8	8	8
Øvrige mer/mindreverdier	0	0	0	Andre forpliktelser	9	7	9
Utsatt skattefordel	0	0	0	Utsatt skatteforpliktelse	2	2	2
Sum eiendeler etter solvens II	604	560	564	Sum forpliktelser etter solvens II	571	530	532
				Eiendeler minus forpliktelser	33	30	32
				- Utsatt skattefordel	0	0	0
				- Risikoutjevningssfond	-5	-4	-5
				+ Fondsobligasjonslån	2	2	2
				Basiskapital - kapitalgruppe 1	30	28	29
				Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 1	30	28	29
				Ansvarlige lån	6	6	7
				Risikoutjevningssfond	5	4	5
				Basiskapital - kapitalgruppe 2	11	10	12
				Supplerende kapital	11	11	11
				Supplerende kapital - kapitalgruppe 2	11	11	11
				Fradrag for maks. kapital i gruppe 2	-16	-14	-16
				Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 2	7	7	7
				Utsatt skattefordel	0	0	0
				Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 3	0	0	0
				Tellende ansvarlig kapital under Solvens II	36	34	36
				Markedsrisiko	6	6	6
				Diversifisering markedsrisiko	-2	-2	-2
				Motpartsrisiko	0	0	0
				Forsikringsrisiko	15	15	15
				Diversifisering forsikringsrisiko	-4	-4	-4
				Diversifisering generelt	-3	-2	-3
				Operasjonell risiko	2	2	2
				Tapsabsorberende evne til utsatt skatt	-2	-2	-2
				Solvenskapitalkrav (SCR)	14	14	14
				Det lineære minstekapitalkravet (MCR_lineær)	8	6	6
				Minimum	3	3	3
				Maksimum	6	6	6
				Minstekapitalkravet (MCR)	6	6	6
				Solvensgrad	264 %	253 %	263 %

I Solvens II-balansen inngår eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi. For eiendeler som har en annen verdi i regnskapet legges derfor mer-/mindreverdiene til. For KLPs forsikringsforpliktelser finnes det ikke observerbare markedsverdier. Disse beregnes derfor ved et beste estimat basert på aktuarielle forutsetninger. I tillegg kommer en risikomargin som skal reflektere en tredjeparts kapitalkostnader ved å overta disse forpliktelsene.

Kapitalgruppe 1 fremkommer av Solvens II-balansen, samt fondsobligasjonslånet. Kapitalgruppe 2 består av ansvarlige lån, risikoutjevningssfond og ikke-innbetalt supplerende kapital. Finanstilsynet har godkjent at KLPs vedtektsfestede etterinnkallingsrett kan regnes med som supplerende kapital med et beløp tilsvarende 2,5% av foretakets premiereserve. Kapital som kan medregnes i kapitalgruppe 2 er begrenset oppad til 50% av kapitalkravet.

Uten bruk av midlertidig fradrag i forsikringstekniske avsetninger er foretakets solvensgrad 264% som er godt over foretakets mål om minst 150%. Med det midlertidige fradraget er solvensgraden 349%.

	30.06.2019	30.06.2018	31.12.2018
Solvensgrad	264 %	253 %	263 %

NOTE 11 Leieavtaler

01.01.2019 ble IFRS 16 Leieavtaler implementert ved å bruke den modifiserte retrospektive metoden, uten krav om sammenligningstall. Hele effekten av overgangen er tatt mot åpningsbalansen 01.01.2019 og sammenligningstall for 2018 har derfor ikke blitt omarbeidet.

MILLIONER KRONER	30.06.2019
BRUKSRETTEIENDELER	Eiendom
Inngående balanse 01.01.	305
Avskrivninger	-51
Utgående balanse 30.06.	255

MILLIONER KRONER	30.06.2019
LEIEFORPLIKTELSE	Eiendom
Inngående balanse 01.01.	305
Avdrag	-47
Utgående balanse 30.06.	258

MILLIONER KRONER	2. kvartal 2019	01.01.2019 -30.06.2019
	Eiendom	
Rentekostnader leieforpliktelse	2	4

HOVEDKONTOR

Besøksadresse:

Dronning Eufemias gate 10, Oslo

Sentralbord: 55 54 85 00

REGIONSKONTOR

Besøksadresse:

Zander Kaaes gate 7, Bergen

Kundesenter: 55 54 85 00

ALL POST SENDES TIL

Kommunal Landspensjonskasse,

Pb. 400 Sentrum, 0103 Oslo

Elektroniske henvendelser:

klp.no/kontakt

www.klp.no

Organisasjonsnr.: 938 708 606